

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 19

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

Κεφ. Ι,3. 'Η λ. «πολυπληθία», ἄλλοτε καὶ «πολυπλήθεια» ἀπαντᾷ παρὰ τε τῆ Π.Δ. (Β' Μακκαβ. 8,16), ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ δηλοῖ τὸ «πολὺ πλῆθος» (Μάρκ. 3,7. Κλήμ. Ρώμ. Α' Ἐπ. Κορ. 6,1). Καίτοι πιστεύομεν ὅτι διὰ τοῦ ἔρου ὁ Ἴγν. ἤθελε νὰ ἐπισημάνῃ τὸ μέγα πλῆθος τῶν χριστιανῶν τῆς Ἐφέσου ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς κοινότητας, ἐν τούτοις ἀδύνατος εἶναι καὶ ὁ καθ' ὑπόθεσιν ὑπολογισμὸς τῶν χριστιανῶν τῆς Ἐφέσου.

Τὸ ὄνομα Ὀ ν ή σ ι μ ο ς ἦτο σύνηθες τότε καὶ μάλιστα ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς δούλους. Ἐπίσης ἐκ τινος ἐπιγραφῆς (Corpus Inscriptionum Graecarum I-III 1915³ Nr. 2983) μανθάνομεν ὅτι τὸ ὄνομα δὲν ἦτο ἄγνωστον καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον. Καὶ ὁ Μελίτων ὁ Σάρδεων ἀφιέρωσεν ἔργον του εἰς τινὰ διακεκριμένον Ὀ ν ή σ ι μ ο ν (Εὐσ., Ἐ. Ἰ. IV, 26, 12.13). Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου μνημονευόμενος Ὀ ν ή σ ι μ ο ς δις ἀναφέρεται ἐν Ἐφ. 2,1 καὶ 6,2, ἐκτὸς τοῦ κ. 1,3. Ὡς γνωστὸν τὸ ὄνομα σημαίνει χρήσιμος, ὠφέλιμος, εὐεργετικός, ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς (Ἵμν. Ἑρμ., 30, Αἰσχύλ., Εὐμην. 924, Σοφοκλ. Αἴα 665. Ἀντιγ. 995. Τραχίνια 1014). Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τούτου χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ ὄνομα Ὀ ν η σ ι φ ὀ ρ ο ς = ὁ φέρων ὠφέλειαν,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 436 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους.

κέρδος, ὁ εὐεργετῶν καὶ ὁ συμφέρον, ὁ διδακτικός, ἐπαικοδομη-
 τικός. Π.χ. Ἰπποκρ., Παραγγελ. 14, Ἄλεξις (κωμικός 356 π.Χ.)
 195,5. Κωμικά Ἀδέσποτα (ἔκδ. Τ. Κοκκ) 109,11. Ἀγαθαρχίδης
 (160 π.Χ.) 99. Πτολεμαῖος, Τετράβιβλος 157. Λευκιανός (160
 μ.Χ.), Βίων πρᾶσις 26 κ.ά. Ἐν τῇ Κ.Δ. ἀπαντᾷ τὸ μὲν ὄνομα Ὀ-
 νήσιμος ἐν Κολ. 4,9 καὶ Φιλήμ. 10. Τὸ δὲ Ὀνησιφόρος
 ἐν Β' Τιμ. 1,16. 4,19. Εὐρύτερον λόγον κάμνομεν καὶ ἐν τῇ ἐκδό-
 σει τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου (341/5-395/400) «Περὶ
 ψευδοῦς ἀσκήσεως» ἐν σσ. 113-121 τοῦ ἀνατύπου, ἐνθα καὶ βι-
 βλιογραφία. Ὑπὸ τοῦ νέου ἐπιστήμονος θεολόγου καὶ φιλόλογου
 ἐκ Καναδά, Craig L. Hanson, ἐλθόντος μὲ ὑποτροφίαν ἐνὸς ἔτους
 εἰς Ἑλλάδα, δημοσιεύεται προσεχῶς ἐν τῷ Περιδικῷ «Θεολογία»
 τὸ «Πάθος», ἦτοι τὸ μαρτύριον τοῦ Ὀνησίμου μετὰ σχο-
 λίων καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων.

«Ἀδιήγητος» = ἀπερίγραπτος ἐν τῇ ἀγάπῃ. «ὧμῶν δὲ
 ἐν σαρκὶ ἐπισκόπων». Τὸ «ἐν σαρκὶ» ἴσταται ἐν ἀντιθέσει
 πρὸς τὸν «ἐν πνεύματι» ἐπίσκοπον τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, τὸν Θεόν,
 τὸν Κ. ἡ. Ἰ. Χρ. Πβλ. Μαγν. 3,1.2. Ρωμ. 9,1. Πολ., Προοίμ. —
 «εὐχομαί» = ἴσως ἀρμόζει ἢ ἐρμηνεῖα (παρακαλῶ), ἀλλ' ἐν κ.
 2,1 λαμβάνεται ὑπὸ τὴν συνήθη σημασίαν, δηλ. τῆς ἐπιθυμίας,
 κατὰ τὸ Πράξ. 27,29 καὶ Παύλ. Ρωμ. 9,3. — «κατὰ Ἰησοῦν
 Χριστὸν»: Πβλ. Παύλ. Ρωμ. 15,5. Β' Κορ. 11,17. Ἰγν.,
 Μαγν. 8,2. Τραλλ. 2,1. Φιλαδ. 3,2. — Ἡ διὰ τοῦ «ἐπεῖ» ἀρχο-
 μένη παράγρ. τοῦ κ. 1,3 ἀσφαλῶς ἔχει ὡς ἀπόδοσιν τῆς αἰτιολο-
 γίας τὴν πρότασιν «ὧν εὐχομαί...», ἦτοι «εὐχομαι τοῦτον...
 κλπ.». — «ἀξιόεις». Ἦδη ἀνωτέρω καὶ δὴ καὶ ἐν Εἰσαγωγῇ
 τὴν μεγάλην χρῆσιν τοῦ ἐπιθέτου «ἀξιόεις» ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου
 ἐπεσημάναμεν, χρησιμοποιουμένην ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς ἄλλους.
 Π.χ. Ἐφ. 2,1. Ρωμ. 10,2. Σμυρν. 9,2. Πολ. 8,1. «ἀξιόεις
 Θεοῦ»: Ἐφ. 2,1. 4,1. Ρωμ. 10,2. Τοῦναντίον διὰ τὸν ἑαυτὸν
 τοῦ Ὀἴγν. θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀξιότητά του, ἀσφαλῶς ἐκ
 ταπεινώσεως. Π.χ. Ἐφ. 2,2. Μαγν. 12. 14. Τραλλ. 4,2. 13,1.
 Ρωμ. 9,2. Σμυρν. 11,1. Πβλ. καὶ Ἐφ. 3,1.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
 Ἀκαδημαϊκός

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης

Τὴν 3ην Ὀκτωβρίου, ἢ καὶ Ἀνατολὰς Ὀρθοδοξία καὶ ἰδιαίτερος ἡ Ἐκκλησία τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης, τῆς ὁποίας εἶναι πολιοῦχος, τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Ὁ Ἅγιος οὗτος εἶναι πρόσωπον τοῦ ἀρχαικοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Ἀθηναίων μαθητῶν τοῦ θεοῦ Παύλου, πιστεύσας εἰς Χριστὸν μετὰ τὸ εἰς τὴν Πνύκα κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν (Πράξ. ιζ' 15-34). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Παράδοσις διετήρησε μετὰ πολλῆς ὑπολήψεως τὸ ὄνομά του ὡς ὁσίου καὶ φωτεινοτάτου τὸν νοῦν ἀνδρὸς, ἀποδοῦσα μάλιστα εἰς αὐτὸν τὴν πολὺ μεταγεγεστέραν συγγραφὴν θεολογικῶν ἔργων βαθείας ὀρθοδόξου πνευματικότητος, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀληθῶς οὐρανίου ὕψους κατὰ τε τὸν στοχασμὸν καὶ τὴν διατύπωσιν.

Ὡς ἀναφέρει ἡ Γραφή, ἢ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ὀμίλια τοῦ Ταρσέως δὲν ἀπέδωκεν εἰς ἀριθμὸν ἀλιευθειῶν ψυχῶν. Τὸ ὀλίγον ὅμως εἰς ποσότητα ἀποτελέσμα ὑπῆρξε πολὺ εἰς ποιότητα, χάρις εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, ὅστις ἀπεδείχθη ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδοξα, διὰ τὸν βίον καὶ τὴν σκέψιν του, λάφυρα τῆς Χάριτος.

Μὲ αἰσιοδοξίαν.

Κατὰ τὰς ἡμέρας μας, τὸ ἀνθρώπινον γένος διέρχεται βαθεῖαν ἠθικὴν κρίσιν. Αἱ αἰώνιοι ἀξίαι τοῦ Ἐυαγγελίου ὑφίστανται κρημνιστικὴν καθίζησιν εἰς τὰς συνειδήσεις. Ἡ οἰκουμένη ὅλον ἐν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ θεῖον θέλημα, «ἐξερευνᾷ ἀνομίαν» (Ψαλμ. ξγ' 7), φθάνει δηλαδή εἰς τὰ ἀπώτερα βάθη τοῦ Κακοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ μεταξὺ, διὰ τῶν καλῶν ποιμένων καὶ τῶν ὀντως πιστῶν τέκνων τῆς, δὲν παύει νὰ δίδῃ τὴν λυτρωτικὴν μαρτυρίαν τῆς. Εἶναι ἡ μόνη ἐλπίς σωτηρίας εἰς ἕνα κόσμον ἐνθουμίζοντα τὰς βιβλικὰς πόλεις τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, πὸν κατέκαυσε τὸ ἐξ οὐρανοῦ πῦρ διὰ τὴν πώρωσίν των.

Ἐπιπλέον, ἡ ἀπειροδοξία δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὰς καρδίας ὄσων διακο-
νοῦν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζουν καλῶς τὴν ὄντως φοβερὰν
ρομοτέλειαν τῆς ὑποδουλώσεως τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Διάβολον. Καί
τὴν τραγικὴν σημασίαν τῆς προσωπικῆς ἐνοχῆς, ἡ ὁποία ἀλυσ-
δένει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταβάλλῃ τὸ θανάσιμον
τίμημα τῆς κακῆς ἐκλογῆς του (πρὸβλ. τὸ «σειραῖς τῶν ἐαντοῦ
ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται», Παροιμ. ε' 22). Ἐπιπλέον γνωρίζουν
ἐπίσης καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐρείδονται, ἀ-
γωνιζόμενοι τὸν καλὸν ἀγῶνα.

Ἀυτὴ λοιπὸν ἡ αἰσιοδοξία ἃς ἐμπνέει καὶ τοὺς ἐργάτας τῆς
Ἐκκλησίας μας, ἔναντι τοῦ φαινομένου τοῦ ἡθικοῦ ἐκτραχηλι-
σμοῦ, πὸν δὲν λείπει καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας.

Ποιμαντικὴ αἰσιοδοξία.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας, πολλοὶ φαίνονται ἀδιάφοροι πρὸς τὴν
θρησκείαν. Καὶ τοῦτο, διὰ τοὺς ζηλωτὰς ἐργάτας τῆς Ἐκκλη-
σίας, τοὺς ποθοῦντας διακαῶς καὶ διακονοῦντας ὀλοκρῶς τὴν ἐξ-
άπλωσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, προσλαμβάνει τὴν
ἐννοίαν δεινοῦ πειρασμοῦ. Δοκιμάζει τὴν πίστιν των εἰς τὴν δύ-
ναμιν τῆς Χάριτος καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἔχον-
τα ψυχὴν «φύσει χριστιανικὴν» κατὰ τὸν Τερτυλλιανόν. Ἐπιπλέον
εἶναι δοκιμασία μὴ δυναμένη, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Γραφῆς
καὶ τῆς πείρας, νὰ ἀποδειχθῇ ἀκατανίκητος. Ἰσχύει διὰ πάσας
τὰς γενεὰς ἢ διὰ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου (ξε' 1) διδομένη θε-
βαίωσις τοῦ Θεοῦ: «Ἐμφανὴς ἐγενήθη» τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶ-
σιν, εὐρέθη» τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν». Ἐπιπλέον εἰς αὐτὴν,
ὁ καλὸς ποιμὴν δὲν ἔχει παρὰ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν περιπτώσεις
ἐντὸς τοῦ πληρώματος τῆς ἐνορίας του μαρτυροῦσας τοῦ λόγου τὸ
ἀληθές. Πράγματι, τὸ βλέπομεν καὶ τώρα, ὁ Θεὸς κάμνει πολλὰ
διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὑπάρχει, νὰ ἐλύσῃ ψυχὰς. Μὲ τὴν φωνὴν τῆς
Ἐκκλησίας, μὲ διάφορα συμβάντα, φωτίζει, ἄγει εἰς ἀνάστηψιν,
εἰς σωτηρίαν. Δὲν ἀπουσιάζουν τοιαῦτα «θεοφάνεια» γύρω μας.
Καὶ ἀποτελοῦν ἐνεργητικόν, πὸν ἐμπνέει τὴν ποιμαντικὴν αἰσιο-
δοξίαν.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ»
ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ *

I

Οἱ ἄρτι βαπτισθέντες καὶ χρισθέντες, κατὰ τὴν «Ἀποστολικὴν Παράδοσιν» τοῦ Ἰππολύτου, μετέχουν διὰ πρώτην φοράν τῆς τελεσιουργίας τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Μετὰ τὴν ἐκτενῆ προσευχὴν τῶν πιστῶν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ οὗτοι λαμβάνουν μέρος, καὶ μετὰ τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης⁷⁵ παρακολουθοῦν τὴν ἁγίαν ἀναφοράν, τὸ «εὐχαριστεῖν τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον», ὅπερ περιέχει οἶνον κεκραμένον⁷⁶. Ὁ εὐχαριστιακὸς ἄρτος εἶναι «ἀντίτυπος» τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ εὐχαριστιακὸς κεκραμένος οἶνος «ἀντίτυπος» τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ἐχύθη ὑπὲρ πάντων, οἵτινες πιστεύουν εἰς αὐτόν. («Et tunc jam offeratur oblatio a diaconibus episcopo et gratias agat panem quidem in exemplum, quod dicit Graecus antitypum corporis Christi; calicem vino mixtum propter antitypum, quod dicit Graecus similitudinem, Sanguinis, quod effusum est pro omnibus, qui crediderunt in eum»)⁷⁷.

Κατὰ τὴν Θείαν Κοινωνίαν ὁ ἐπίσκοπος, μεταδίδων τὰς μερίδας τοῦ ἄρτου ἔλεγεν «Ἄρτος οὐράνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 441 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους.

75. «Et postea iam simul cum omni populo orant, non primum orantes cum fidelibus nisi omnia haec fuerint consecuti. Et cum oraverint, de ore pacem offerant» (B. B o t t e, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 90).

76. L. F e n d t, Einführung in die Liturgiewissenschaft, Berlin 1958, σελ. 34.

77. Johannes Q u a s t e n, ἐνθ' ἀνωτ. B. B o t t e, ἐνθ' ἀνωτ.

τοῦ μεταλαμβάνοντος λέγοντος «Ἄμην» («Frangens autem panem, singulas partes porrigenz dicat: Panis caelestis in Christo Jesu. Qui autem accipit respondeat: Amen») ⁷⁸.

Ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς νεοφωτίστους κατὰ τὴν πρώτην κοινωνίαν τῶν προσεφέροντο τρία ποτήρια κρατούμενα ὑπὸ τῶν παρισταμένων ἐν τάξει πρεσβυτέρων ἢ διακόνων. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τούτων ἐκράτει τὸ ποτήριον, ὅπερ περιεῖχεν ὕδωρ, τοῦ δευτέρου δὲ τὸ ποτήριον περιεῖχε γάλα καὶ μέλι καὶ τοῦ τρίτου περιεῖχε τὸν οἶνον⁷⁹. «Καὶ κατὰ τοὺς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰππολύτου φερομένους κανόνας⁸⁰ μετὰ τοῦ γάλακτος ἦτο μεμιγμένον καὶ μέλι. Ἦσαν δὲ ταῦτα σύμβολον τοῦ ὅτι ἀνεγεννήθησαν μὲν δι' ὕδατος τοῦ βαπτίσματος ὡς τὰ νήπια καὶ μετέχουν ὡς ἐκεῖνα τοῦ γάλακτος τῆς θείας διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλιτος τοῦ ἀναμνησκοντος τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ τὴν ἡδύτητα τούτων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πικρίαν τοῦ ἠθικοῦ θανάτου, ἐξ οὗ οὐτοι διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπεσπάσθησαν»⁸¹. Ἡ παροχή τοῦ ποτηρίου τοῦ ἔχοντος γάλα μεμιγμένον μετὰ μέλιτος ἦτο, κατὰ τὴν «Ἀποστολικὴν Παράδοσιν» τοῦ Ἰππολύτου, σύμβολον τῆς πληρώσεως τῶν ἐπαγγελιῶν περὶ τῆς ρεούσης μέλι καὶ γάλα γῆς⁸². Ἐκαστος μετελάμβανε τῶν ποτηρίων τρεῖς, τοῦ μεταδίδοντος λέγοντος «Ἐν Θεῷ Πατρὶ παντοδυνάμῳ» («In Deo patre omnipotenti»), τοῦ δὲ μεταλαμβάνοντος ἀποκρινομένου «Ἄ-

78. B. Botte, *αὐτόθι*. J. Quasten, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σελ. 33.

79. «Praesbyteri vero si non fuerint sufficientes, teneant calices et diaconi, et cum honestate adstent et cum moderatione (*κατ' ἄλλην γραφήν*: stent in ordine): primus qui tenet aquam, secundus qui lac (et melle), tertius qui vinum» (B. Botte, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σελ. 92).

80. H. Achelis, *Die ältesten Quellen des orientalischen Kirchenrechtes, I: Die Canones Hippolyti* (1891), *κανόν* 19, § 144 καὶ 148.

81. Παν. Ν. Τρεμπέλα, *ἔνθ' ἄνωτ.*

82. «Lac et melle mixta simul ad plenitudinem promissionis quae ad patres fuit, quam dixit terram fluentem lac et mel» (B. Botte, *ἔνθ' ἄνωτ.*). Πρβλ. J. Quasten, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σελ. 32-33.

μήν». Ὁ μεταδίδων λέγει ἐν συνεχείᾳ «Καὶ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ» («Et Domino Jesu Christo»), τοῦ μεταλαμβάνοντος λέγοντος πάλιν «Ἀμήν». Τέλος ὁ μεταδίδων λέγει «Καὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ» («Et Spiritu sancto et sancta Ecclesia»), τοῦ μεταλαμβάνοντος ἀποκρινομένου ἐκ νέου «Ἀμήν»⁸³.

Ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» παρέχει ὡσαύτως ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ πολλῶν πτυχῶν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Θὰ ἀναφέρωμεν δειγματοληπτικῶς παραδείγματά τινα:

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου εὐλογία τῶν ἀπαρχῶν. Οὕτως ηὐλογοῦντο ἡ σταφυλὴ, τὸ σῦκον, οἱ δημητριακοὶ καρποί, ἡ ἐλαία, τὸ ἀπίδιον, τὸ μῆλον, τὸ συκάμινον, τὸ κεράσιον, τὸ ἀμύγδαλον, τὸ δαμάσκηνον, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ πέπων, οὔτε ὁ μελοπέπων, οὔτε τὸ ἄγγουρον, οὔτε τὸ κρόμμυον, οὔτε τὸ σκόροδον, οὔτε ἄλλο τι τῶν κακόσμων. Καὶ ἐνίοτε καὶ ἄνθη προσφέρονται, ἤτοι τὸ ρόδον καὶ τὸ κρίνον, ἀλλ' οὐχὶ ἄλλα τινά. Διὰ πάντα ἐκφράζονται εὐχαριστίαι καὶ δοξολογίαι πρὸς τὸν Θεόν⁸⁴.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

---

83. J. Quasten, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 33. B. Botte, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 94. E. Hauler, *Didascaliae apostolorum fragmenta Veronensia latina*, Lipsiae 1900, σελ. 113.

84. «Benedicuntur quidem fructus, id est uva, ficus, mala grania, oliva, pyrus, malum, sycaminum, persicum, ceraseum, amygdalum, damascena, non pepon, non melopepon, non cucumeres, nec cepa, non aleus, nec aliut de aliis oleribus. Sed et aliquotiens et flores offeruntur. Offeratur ergo rosa et lilium, et alia vero non. In omnibus autem quae percipiuntur, sancto Deo gratias agant in gloriam eius percipientes» (B. Botte, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 114).

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

Σ Ε Π Τ Ε Μ Β Ρ Ι Ο Σ *

Εἰς τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Ὑψωσιν.

«Ὅστις θέλει...».

Εἶναι θαρυσήμαντοι αἱ δύο αὗται λέξεις τοῦ διαγγέλματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν κόσμον. «Ὅ σ τ ι ς θ έ λ ε ι ὀπίσω μου ἐλθεῖν».

Ἀπευθύνεται πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν διάζει καὶ δὲν ἐξαναγκάζει κανένα νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ. «Ὅστις θέλει», ἄς τὸ ἀποφασίσῃ ἐλευθέρως.

1. Πῶς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν διακήρυξιν αὐτὴν τοῦ Κυρίου, τὴν τόσο σαφῆ καὶ ἀνεπίδεκτον παρερμηνείας, εἶναι δυνατὸν νὰ γίνε-ται λόγος περὶ καταπίεσεως καὶ ἀγνοήσεως δῆθεν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν νόμον Του;

Σήμερα, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν, οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολὺ εὐαίσθητοι εἰς τὸ νὰ μὴ θιγῇ ἡ ἐλευθερία των. Δὲν ἀνέχονται τὴν παραμικρὰν πίεσιν. Θέλουν νὰ ἀποφασίσζουσιν καὶ νὰ ἐνεργούσιν τελείως ἀνεπηρέαστα. Χωρὶς περιορισμούς. Ἐκτὸς κανένα. Οἱ νέοι μάλιστα ἀξιοῦν πλήρη χειραφέτησιν. Ἐνοχλοῦνται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς συμβουλὰς τῆς πείρας καὶ τῆς ἀγάπης τῶν γονέων καὶ τῶν ὑπευθύνων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ὄλην ἀγωγὴν των.

Τὸ λεπτόν σημεῖον ἐν προκειμένῳ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι κάτω ἀπὸ κάθε συμβουλήν, εἴτε προτροπήν εἴτε ἀπαγόρευσιν, ὑπάρχει κάτι τὸ ἀνελεύθερον. Καὶ κάθε ἡθικὸς φραγμὸς ἀπωθεῖται μὲ δυσφορίαν. «Πάντα μοι ἔξεστιν», εἶναι τὸ σύνθημα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἰς ὅλα θέλει νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἀνεξέλεγκτος. Ἀπαιτεῖται ὅμως πολλὴ φρόνησις καὶ ὠριμότης, διὰ νὰ κατανοηθῇ τὸ σοφὸν καὶ θεόπνευστον λόγιον τοῦ Ἀποστόλου· «πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπὸ τινος, (Α' Κορ. 6, 12)». Ὅλα βέβαια μπορεῖ νὰ τὰ κάμῃ κανεὶς· ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ συνέπειαι, ἐπιζήμιαι πολ- λάκις. «Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος» (Ρωμ. 6, 23). Καὶ πολ- λές φορὲς ἀντὶ ἐλευθερίας ἐπακολουθεῖ ὑποδούλωσις. Εἰς τοῦτο ἐπι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 414 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 τεύχους.

στῆ τὴν προσοχὴν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν «πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος» (πρὸς Γ' Ἰω. 8, 34, Ρωμ. 6, 16 - 19).

2. Μία βαθυτέρα ἀνατομία αὐτῆς τῆς ἀντιδράσεως καὶ τῆς δυσφορίας πολλῶν πρὸς τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα ἐν γένει ἀποδεικνύει μέχρι ποῦ θέλουν νὰ φθάσουν τὰ περὶ ἐλευθερίας συνήματα των.

Ἡ ἐλευθερία, τὸ ἔξοχον δῶρον τοῦτο τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἔχει παρεξηγηθῆ καὶ παραποιηθῆ εἰς τὴν ἀντίληψιν πολλῶν. Ἐταυτίσθη πρὸς τὴν ἀσυδοσίαν καὶ τὴν ἀποχαλίνωσιν! Ἄλλ' ὄχι δὲν εἶναι αὐτὸ ἡ ἐλευθερία. «Ἐλεύθεροι καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα τῆς κακίας ἔχοντες τὴν ἐλευθερίαν» (Α' Πέτρ. 2, 16), θὰ ἔλεγεν ὁ Ἀπ. Πέτρος πρὸς τοὺς διαστρέφοντας τὴν ἀληθῆ ἐννοιαν τῆς ἐλευθερίας, εἴτε ἄτομα εἶναι, εἴτε καθεστῶτα καὶ ἰδεολογίαι καὶ ρεύματα κοινωνικὰ καὶ πολιτικά. Ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία συμπορεύεται πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρχάς. Καὶ ἀκόμη βαθύτερον ἡ θρησκευτικὴ πίστις εἶναι ἀπόδειξις ἐλευθερίας· διότι «ὅστις θέλει» πιστεύει καὶ ἀποδέχεται τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας καὶ τὴν συνακόλουθον ἠθικότητα εἰς τὰς ἐνεργείας του ἐν γένει.

Κατὰ ποίαν λογικὴν εἶναι ἐλευθερία ἡ ἀπαγόρευσις τῆς πίστεως καὶ τῆς θρησκείας;...

Ποῦ εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἡ ἐλευθερία ἐκείνων ποῦ ὑπεδουλώθησαν εἰς τὰ πάθη των καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀπχλαγοῦν ἀπὸ αὐτά; Πῶς συμβιδάζεται νὰ λέγῃς ὅτι εἶσαι ἐλεύθερος καὶ συγχρόνως νὰ μὴ μπορῆς νὰ ἀποδεσμευθῆς ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀδυναμιῶν σου; «Ταλαίπωρος ἄνθρωπος!...» (Ρωμ. 7, 22 - 24).

«Ὁ σ τ ι ς θ έ λ ε ι ὀπίσω μου ἔλθειν», εἶπεν ὁ Κύριος.

Καὶ εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἐλεύθερος, ἀλλὰ ἥρωικὸς ὁ χριστιανὸς ποῦ τὸ ἀποφασίζει. Διότι μία τοιαύτη ἐλευθέρα ἀπόφασις σημαίνει καὶ ἀποδοχὴν ὑποχρεώσεων. «Ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι».

Ὑποχρεώσεις σοβαραί. Ὑποχρεώσεις συνεπειᾶς καὶ ὑπευθυνότητος. Ἀλλὰ πάντοτε μὲ ἐλευθέραν ἐκλογὴν.

17 Σεπτεμβρίου.

Εἰς τὴν ἁγίαν Σ ο φ ί α ν.

«Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε».

Τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Σ ο φ ί α ς εἶναι ἐκφραστικὸν καὶ συμβολικόν. Εἶναι συναφὲς μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς συνέ-

σεως. Αὐτὴν ἄς μᾶς διδάξῃ διὰ τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός της, ἡ ἅγια.

1. Εὐρέθη εἰς τρομερὸν δίλημμα. Ἠξίωσαν ἀπὸ αὐτὴν γὰρ ἀρνηθῆναι τὸν Χριστὸν ἄλλως θὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὸ μαρτύριον καὶ τὸν θάνατον, μετὰ τῶν τριῶν τέκνων της μάλιστα. Ἐκλογὴ δύσκολος. Ἄλλοι, εἰς τὴν θέσιν της, θὰ ἐλιποτακτοῦσαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωὴν των.

Ἄλλ' ἡ ἅγια Σοφία σκέπτεται διαφορετικὰ. «Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμ. 8, 18). Αὐτὸ τὸ φρόνημα ἐνέπνευσε καὶ εἰς τὰς τρεῖς θυγατέρας της. Καὶ λαμβάνει μετ' αὐτῶν τὴν ἥρωικὴν ἀπόφασιν. Θὰ μείνουν «πισταὶ ἄχρι θανάτου», ἵνα λάβωσι «τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» (Ἄποκ. 2, 10).

Ἀφροσύνη! μωρία!, θὰ ἔσπευδον γὰ εἶπουν πολλοί.

Ἐκεῖναι ὅμως ἔχουν καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν παρὰ Θεοῦ, γὰρ λάβουν τὴν γενναίαν, τὴν ὀρθὴν ἀπόφασιν. Θὰ δεχθῶν τὸ μαρτύριον καὶ τὸν θάνατον. Ἡ ψυχὴ ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν. Προέχει ἡ αἰώνιος ζωὴ. «Τί ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον...»; Μὲ τὸ ἰδανικὸν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀποθνήσκουν χάριν Ἐκεῖνου, Ὅστις πρῶτος «ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν» ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ εἶναι ἡ ἀπόφασις καὶ ἡ θυσία των ἀπαύγασμα ἀληθοῦς σοφίας, καὶ ἄς μὴ μπορῇ γὰ τὸ ἐννοῆσθαι ὁ κόσμος.

2. Εἶχεν εἶπει διὰ τοὺς κοσμικόφρονες ἀνθρώπους ὁ Κύριος ὅτι, ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς των, «οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῆς βασιλείας εἰς τὴν γενεάν τὴν ἑαυτῶν εἰσι» (Λουκ. 16, 8). Δηλ. οἱ ὑλόφρονες ἄνθρωποι, ἐπὶ τέλους, ἐμφανίζονται μίαν λογικὴν συνέπειαν. Ἐχουν ἕνα εἰρμὸν εἰς τὰ φρονήματά των καὶ τὰς ἐνεργείας των. Ὅ,τι πιστεύουν, αὐτὸ καὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ὁ χριστιανὸς ποῦ πιστεύει εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ «ἃ ὀφθαλμοῖς οὐκ εἶδε...», πῶς θὰ κριθῆ ὡς φρόνιμος καὶ συνετός, ὅταν προτιμᾷ πολλάκις τὰ πρόσκαιρα καὶ διακινδυνεύῃ γὰρ μὴ κερδήσῃ τὰ αἰώνια; Εἶναι ἀδυσώπητον διὰ τὸν χριστιανὸν τὸ ἐρώτημα «τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»

3. Εἶπεν, ἐξ ἄλλου, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἀπ. Παύλου «ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι» (Κολ. 4, 5). Ἡ σύνεσις δηλ. ἐπιβάλλει ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν προσώπων καὶ περιστάσεων. Κυρίως «πρὸς τοὺς ἔξω», τοὺς μὴ ἔχοντας χριστιανικὴν κατανοήσιν. Ἀπαιτεῖται τακτικὴ «ἐν σοφίᾳ». Στά-

σις ἄψογος καὶ ὄχι ἐριστική. Χωρὶς προκλήσεις («μὴ... ἀλλήλους προκαλούμενοι...» Γαλ. 5, 26). Νὰ μὴ δίδωμεν στόχον διὰ σχόλια καὶ ἀντίδρασιν, εἴτε εἰς τὸ οἰκογενειακὸν εἴτε εἰς τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον μας. Ὅταν θεθαίως δὲν γεννῶνται ζητήματα ἀρχῶν καὶ συνειδήσεως. Διότι εἰς τὰς σοβαρὰς περιστάσεις, ποῦ θίγονται συνειδήσεις ἢ ὑπολήψεις, δὲν χωροῦν ἀδαρία. Ἡ ἁγία Σοφία καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες τῆς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχθησαν συμβιβασμοὺς μὲ τὴν συνείδησίν των, διὰ νὰ φυγομαχήσουν εἰς τὴν κρίσιμον περίστασιν ποῦ ἀντιμετώπισαν.

Εἰς πολλὰς ἐν τούτοις περιπτώσεις «ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ» (Α' Κορ. 13, 4). Δὲν συνερῖζεται ὁ χριστιανὸς τὸν δύστροπον ἢ παράλογον ἢ ἄδικον «πλησίον». Ἀκολουθεῖ τὸ «μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ» (Ματθ. 5, 39)· τὸ «μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ...» (Ρωμ. 12, 21)· τὸ «ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφ. 4, 2) κ.τ.τ. Καὶ οἰκονομεῖ μὲ σύνεσιν («ἐν σοφίᾳ») τὰς περιστάσεις, «τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενος».

Ἐμμονὴ λοιπὸν, ἀντὶ πάσης θυσίας, εἰς τὰς χριστιανικὰς μας ἀρχάς. Καὶ ἐπιείκεια καὶ ἀνοχὴ εἰς ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ παραβλεφθῆ χωρὶς ἠθικὰς ἀδαρίας. Ἴδου τὸ μέτρον καὶ ὁ ὁδηγὸς τῆς ἐπιβεβλημένης χριστιανικῆς τακτικῆς: «ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἕξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι!».

★

† Ὁ Πατρὼν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγῳ μεγάλης ἐλλείψεως χρότου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων. πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΝΩΜΗ

ἢ

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ *

Τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἱστορίαν τὴν ἀφηγήθηκα κάποτε στοὺς μαθη-
τές μου, μού ἔλεγε ἕνας καθηγητής. Τὴν παρακολούθησαν μὲ θα-
υράτη σιγή. Ὅταν ὅμως ἔφτασα στὸ σημεῖο τῆς συγγνώμης, ὅταν
εἶπα «καὶ ζήτησε ἐπίσημα συγγνώμη», τὴ λέξι δὲν πρόφτασα νὰ
τὴν συμπληρώσω. Ἀφάνταστος καταρράχτης ἀπὸ χειροκροτήματα,
βροντερὸς καὶ ἀσυγκράτητος, σκέπασε τὴν τελευταία συλλαβή, σὰ
νὰ περίμενε ἀλυσσοδεμένος καὶ ἔσπασε ξαφνικὰ τὰ δεσμά του ἐκείνο
ἀκριβῶς τὸ δευτερόλεπτο. Κι' αὐτὸ κράτησε πολλή, ἀσυνήθιστα
πολλή ὥρα.

— «Ἐχουν περάσει ἀπὸ τότε πολλὰ χρόνια, συνέχισε ὁ καθη-
γητής, κι' ὅμως διατηρῶ πάντα αὐτὴ τὴν ἀνάμνηση, ζωηρὴ καὶ
ἀνεξάλειπτη. Καὶ δὲν ξεχνῶ ποτέ, ὅτι ἡ ἱκανοποίηση τῶν νέων
φοιτητῶν ξέσπασε κι' ἐκδηλώθηκε ἀκριβῶς πάνω στὴ λέξι «συγ-
γνώμη». Αὐτὴ ἡ λέξι, μὲ τὸ νόημα ποὺ εἶχε σ' αὐτὴ τὴν περι-
σταση, ἔδωσε στοὺς νέους τὴν ἱκανοποίηση, τὴν εὐφορία, τὴν ἐπι-
δοκιμασία, τὸν ἐνθουσιασμό».

Τίποτα δὲν ὑπάρχει ἀγνότερο καὶ καθαρότερο ἀπὸ τὴ σκέψη
τῶν νέων. Εὐλογημένη εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ νέου ἀνθρώπου καὶ ἱερή,
καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἔγκλημα νὰ ἐπιχειρεῖς νὰ τὴ μολύνεις καὶ νὰ
τὴ βεδηλώνεις. Ἀκόμη μεγαλύτερο ἔγκλημα, ἐπειδὴ εἶναι ἀνυ-
περάσπιστη, ὅπως ἡ ἴδια ἡ εἰλικρινεία της.

Λοιπὸν, αὐτὴ ἡ ψυχὴ πληγώθηκε μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ
ἰσχυροῦ ποὺ χτύπησε τὸν ἀδύνατο, τοῦ ἀνώτερου, ποὺ χτύπησε τὸν
κατώτερο καὶ ἀσήμαντο. Βέβαια, κανεὶς δὲν θὰ πληγωνόταν ἀν
ἄκουγε ὅτι σὲ μιὰ συμπλοκῇ δύο στρατηγῶν ὁ ἕνας χτύπησε ἄσχη-
μα τὸν ἄλλον. Ἄς λύσουν ὅπως θέλουν τὶς διαφορὲς τους, αὐτοὶ οἱ
ἰσχυροί. Ὅμως ἐξεγέρθηκαν ὅλοι ὅταν ἄκουσαν ὅτι ὁ στρατηγὸς
χτύπησε τὸν ἀνίσχυρο στρατιώτη.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 446 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους.

Γι' αὐτὸ κι' ἡ ἱκανοποίηση ἦταν θαθειά, ἔφτασε ὡς τὴ ρίζα τῆς ψυχῆς, ὅταν ἄκουσαν ὅτι ὁ ἰσχυρὸς ταπεινώθηκε μπροστὰ στὸν ταπεινὸ καὶ τὸν ἄοπλο. Γιατὶ ἐκεῖ μέσα θαθειά, σ' ἐκείνη τὴ ρίζα τῆς ψυχῆς φωλιάζει αὐτὸ τὸ αἰώνιο, τὸ ἀκαταμέτρητο καὶ βαθύτατο αἶσθημα ποὺ λέγεται αἶσθημα τοῦ δικαίου.

Ἡ φυχὴ τῶν νέων ἀνθρώπων εἶναι τὸ βασίλειο ὅπου βασιλεύει αὐτὸ τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου. Ἐκεῖ μέσα δὲ χωράει ἡ βία, τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου. Τίποτε δὲν ἀνάγκαζε τοὺς φοιτητὲς νὰ χειροκροτήσουν. Οὔτε κἂν τελείωνε τὸ ἀφήγημα ἐκεῖ, στὴ σκηνὴ τῆς συγγνώμης, ὥστε νὰ πει κανεὶς ὅτι ἦταν χειροκροτήματα τυπικά, στὸ τέλος ἑνὸς ἀνεκδότου, ποὺ συχνὰ διηγούνται οἱ καθηγητὲς γιὰ νὰ διακόψουν τὴν μονοτονία τοῦ μαθήματος. Ἡ ἱστορία, ὅπως εἶδαμε, εἶχε συνέχεια. Ὅμως τὰ χειροκροτήματα ξέσπασαν ἀκριβῶς τὴ στιγμή ποὺ δόθηκε ἱκανοποίηση στὸν ἀνίσχυρο καὶ ἀδικημένο.

Ἡ ἐπανόρθωση λοιπὸν τῆς ἀδικίας εἶναι πρωταρχικὸ μέλημα καὶ ἀγωνία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Γιατὶ στὴν οὐσία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς ὑπάρχει ἀφομοιωμένο τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης, σὴν ἐπιταγῆς περισσότερο τοῦ Θεοῦ, παρὰ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἕνα στοιχεῖο ἀθόρυβο, σιωπηλὸ, ποὺ βρίσκεται στὴ ρίζα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ ὁδηγεῖ τὰ δῆματά της στὸν ἴσιο δρόμο.

Κάθε φορά λοιπὸν ποὺ αὐτὸ τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου θὰ πληγῶθῃ μέσα του, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἠθικὸς ἀντιδρᾷ καὶ ὑποφέρει. Ὑποφέρει μάλιστα πολὺ, γιατί τὸ δίκαιο εἶναι καθὼς ὁ χυμὸς τοῦ φυτοῦ, ποὺ τὸ κρατᾷ στὴ ζωὴ καὶ τὸ ὁδηγεῖ στὸν προσορισμὸ του. Προορισμὸς τοῦ φυτοῦ εἶναι νὰ κάμει τὸν καρπὸ του. Καρπὸς ἐδῶ, γιὰ τὴν κοινωνία, εἶναι ἡ διατήρηση τοῦ πολιτισμοῦ της. Γιατὶ τὸ δίκαιο δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ νόμος, κι' ὁ νόμος ὁδηγεῖ στὸν πολιτισμὸ. Γι' αὐτὸ ἂν κάποτε τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου διαταραχθῇ, τὸ φυτὸ πληγώνεται, ὁ χυμὸς του ἀρρωσταίνει καὶ πάει νὰ μαραθῇ. Κι' οἱ ἄνθρωποι τότε κρατοῦν τὴν ἀναπνοή τους, ἕως ὅτου τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου ξαναβρῇ τὸ ρυθμὸ του — κι' ὁ χυμὸς μέσα στὸ φυτὸ ξαναβρῇ τὸν ζωντανὸ του παλμὸ.

Σ υ γ γ ν ὡ μ η δ η μ ὀ σ ι α κ α ι σ υ γ γ ν ὡ μ η
μ υ σ τ ι κ ή.

Αὐτὰ ὄλα συμβαίνουν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος βλέπει σὰ θεατῆς, ὅταν δηλαδὴ ἡ πράξη κάποιου ἄλλου τοῦ πλήγωσε τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου. Τότε ἀποζητάει καὶ περιμένει τὴν ἱκανοποίηση καὶ

τήν ἐπανόρθωση, τήν ἐπαναφορά τοῦ δικαίου στὸν αἰώνιο ἠθικὸ δρόμο του: ἐκείνος ποὺ ἀδίκησε, πρέπει νὰ ικανοποιήσει τὸν ἀδικημένο.

Τί γίνεται ὅμως, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσβάλλει αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ δίκαιο καὶ εἶναι ἀρκετὰ ἠθικὸς ὥστε νὰ νοιώσει τὴ σημασία τῆς πράξης του; Τότε, γίνεται αὐτὸ τὸ περίεργο, ὅτι πληγώνει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του, ἐξεγείρεται λοιπὸν ὁ ἴδιος ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, ζητάει ικανοποίηση ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἀξίωση, αὐτὴ ἡ φωνὴ διαμαρτυρίας ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ τύψη. Ἡ τύψη λοιπὸν ἔχει τώρα τὸ λόγο, καὶ ζητάει ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους τήν ἐπανόρθωση ποὺ θὰ γίνοι μετὴ μ ε τ ἄ ν ο ι α κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ ὄχι μόνο μ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ μετὴν ἔμπρακτῃ ἐκδήλωσὴ τῆς, δηλαδή τῆ σ υ γ γ ν ὡ μ ῆς.

Ἡ συγγνώμη λοιπὸν θὰ μᾶς ἀθωώσει γιὰ τὴν ἀδικία ποὺ ἐκάγαμε, κι' αὐτὴ τὴ συγγνώμη πρέπει νὰ τὴ ζητήσουμε θαρραλέα ἀπ' αὐτὸν ποὺ ἀδικήσαμε, ὅσο ταπεινὸς κι' ἂν εἶναι.

Ὅμως, τώρα ἀρχίζει ἡ μεγάλη δυσκολία. Αὐτὴ ἡ ἐξωτερικευση τῆς μετάνοιας, ἡ αἴτηση συγγνώμης εἶναι πράξη γενναία, ποὺ ἀπαιτεῖ θέληση καὶ δύναμη. Πόσοι θὰ ἔχουν τὸ κουράγιο νὰ τὴν κάμουν; «Ποιοὶ εἶναι τόσο γενναῖοι, ὥστε νὰ ζητήσουν συγγνώμην;» ρωτᾷ καὶ ὁ Montaigne. Οἱ περισσότεροι μένουν στὸ πρῶτο, τὸ ἐσωτερικὸ στάδιο, μετανοοῦν, νοιώθουν τύψη, ζητοῦν νοερῶς συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἀδικημένο, ἀλλὰ μόνο νοερῶς. Σταματοῦν ἔως ἐκεῖ. Μιὰ ἀβουλία, μιὰ ἀδυναμία, ἕνας ὑπόκωφος φόβος ἢ ὑπολογισμὸς τοὺς ἐμποδίζει νὰ προχωρήσουν στὸ δεῦτερο στάδιο, τὸ ἐξωτερικόν.

Ὅμως αὐτὴ μόνο ἡ ἐνδόμυχη, ἡ νοερὴ αἴτηση συγγνώμης δὲν ἀρκεῖ. «Ἄν ἀρκοῦσε αὐτὴ μόνο, γράφει ὁ Camus, σίγουρα θὰ εἴμαστε ὅλοι ἀθῶοι σὰν ἀρνάκια».

Ἄν προχωρήσουν λοιπὸν καὶ ἐξωτερικευθοῦν, καὶ ζητήσουν συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἀδικημένο, θὰ ἔχουν νικήσει.

Μὰ ἡ νίκη τους θὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ μεγάλη, ἄπειρα πιὸ μεγάλη, ἂν αὐτὴ τὴ συγγνώμη τὴ ζητήσουν ὄχι κρυφά, ὄχι ἰδιαίτερα, σ' ἕνα γραφεῖο ἢ σ' ἕνα σπίτι, ἀλλὰ δημόσια, μπροστὰ σ' ὅλο τὸν κόσμον. Αὐτὸ πιά χρειάζεται πολὺ περισσότερη θυσία. Γιατί ἄραγε ὁ ἄνθρωπος τρομάζει μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ δημόσια ἐκδήλωση; Γιατί ὁ δημόσιος χαρακτήρας τῆς συγγνώμης εἶναι αὐτὸς

πού ταπεινώνει τον άνθρωπο μπροστά στους συνανθρώπους του και γι' αυτό ακριβώς τον εξαγνίζει από το σφάλμα του. Τον εξαγνίζει ριζικά, γι' αυτό και πονάει αυτή η πράξη, καθώς πονάει μιὰ καυτηρίαση, μιὰ έγχειριση, θαθεία και αποφασιστική, πού απαλλάσσει ριζικά τον άνθρωπο από μιάν αρρώστεια.

Φαίνεται ότι αυτή η μορφή τῆς δημόσιας συγγνώμης απαιτεί τόσο ψυχική προσπάθεια και θυσία, ώστε αποτελεί θαρεια δοκιμασία για τον άνθρωπο. Ἄλλὰ εἶναι συγχρόνως και λύτρωση. Ἐχει μέσα της τὰ στοιχεία τῆς δημόσιας ἐξομολόγησης. Ἐδῶ πρέπει νὰ πούμε, ὅτι, ἴσως, δὲ θὰ βρούμε ἐκδήλωση θρησκευτική, πού ν' ἀνταποκρίνεται τόσο πολὺ σὲ βαθύτατη ψυχικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, ὅσο ἡ ἐξομολόγηση. Ἡ ἐξομολόγηση μοιάζει μ' ἕνα παράθυρο, πού ἀνοίγει τὴν ὥρα πού μᾶς ἐπνίξε ἡ ἀσφυξία τῆς τύφης, και μᾶς ξαναδίνει τὴν ἀναπνοή. Και δὲ μιῶ μόνο για τὴν ἐξομολόγηση, σὰν μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ για κείνη τὴν ἐξομολόγηση, πού νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν κάμει κάθε ἀνθρώπος πού τὸν θαραίνει μιὰ τύψη, νὰ τὴν κάμει σ' ὅποιονδήποτε συνάνθρωπό του, στὸν ἀδελφό του, στὴ μάνα του, στὸ φίλον του. Θέλει ν' ἀναπνεύσει, νὰ ξαλαφρώσει. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἐξομολόγηση, ἀν γίνεαι κατ' εὐθείαν στὸν ἀδικημένο, σὰ μιὰ αἴτηση συγγνώμης, εἶναι διπλὴ ἐξομολόγηση, γιατί μᾶς δίνει και τὴ συγχώρεση ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἀδικημένο.

Φαντασθῆτε ὅμως τώρα αὐτὴ τὴν ἐξομολόγηση νὰ γίνεται δημόσια. Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ χριστιανισμοῦ εἶχε ὀρισθῆ ὅτι ἡ ἐξομολόγηση πρέπει νὰ γίνεται δημόσια. Ἡ δοκιμασία για τοὺς ἀνθρώπους ἦταν φοβερὴ, ἔπρεπε νὰ ταπεινωθοῦν πολὺ, νὰ σκύψουν μὲ θυσία τὸ κεφάλι. Ἡ θρησκεία ὅμως δὲ θέλει, δὲν πρέπει νὰ ζητάει θυσίας τόσο δυσβάσταχτες. Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος εἶπε ὅτι δημόσια ἐξομολόγηση και αἴτηση συγγνώμης πρέπει νὰ γίνεται μόνο για τὰ ἀδικήματα πού ἔγιναν ἐπίσης δημόσια ἢ ἔγιναν γνωστά σ' εὐρύτερον κύκλον. Τελικά, ἡ ἐξομολόγηση κατέληξε στὴν ἰδιαιτέρη, τὴν ἀπόρρητη μορφή πού ἔχει σήμερα. Ἔτσι εἶναι πιὸ προσιτὴ, δὲν ἀπαιτεῖ τὸν σπάνιον ἐκεῖνο ἡρωϊσμό τῆς δημόσιας ὁμολογίας, και ἀνακουφίζει ἀθόρυθα τὸν ἀνθρώπον, ἀπαλύνοντας τὸ μαρτύριον τῆς τύφης.

Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι, ἡ αὐστηρὴ κύρωση πού ἐπέβαλε ὁ Ἀϊζενχάουερ στὸν Πάπτον, νὰ ζητήσει συγγνώμη σὲ δημόσια τελετὴ, πραγματοποιοῦσε ἀκριβῶς αὐτὸ πού ζητοῦσε ὁ Αὐγουστίνος. Ἡ ἀδικία εἶχε γίνει δημόσια, πάντως εἶχε γίνει γνωστὴ σὲ πολὺν κόσμον, ἴσως ὅλος ὁ στρατός εἶχε πληροφορηθῆ τὸ περιστατικόν. Ἐπρεπε λοιπὸν ἡ ἐπανόρθωση νὰ γίνει ἐπίσης μὲ δημόσιον τρόπο.

Βέβαια, ὁ Ἀτζενχάουερ δὲν γνώριζε αὐτὸν τὸν κανόνα τοῦ Αὐγουστίνου. Ὅμως, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζει, ἐφάρμοξε κανόνα, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, κι' ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης, ποὺ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ ἔντονο στοὺς ἄξιους ἡγέτες.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι πολυσήμαντο: οἱ μεγάλοι κανόνες, οἱ μεγάλοι νόμοι τῆς ἠθικῆς μας συμπεριφορᾶς δὲ δημιουργοῦνται αὐθαίρετα καὶ τυχαῖα στὴ σκέψη τῶν μεγάλων νομοθετῶν ἢ τῶν μεγάλων σοφῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση καὶ ἀπὸ τὸ ἀνεξάντλητο ἠθικὸ τῆς ἀποταμίευμα.

Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι, στίς μεγάλες κι' ἐπίσημες ὥρες, σὲ στιγμὲς κρίσιμες, ἔστω καὶ ἂν ἀγνοοῦν αὐτοὺς τοὺς κανόνες, θρίσκουν ὅμως τὴν οὐσία τους, τὸ περιεχόμενο καὶ τὸ πνεῦμα τους μέσα στὸ ἀποταμίευμα τῆς ψυχῆς τους, καὶ τοὺς ἐφαρμόζουν στὴ ζωὴ, σὰ νὰ ἐγνώριζαν ὅτι συμμορφώνονται μὲ μεγάλους κι' ἐπιτακτικούς νόμους. Κι' αὐτὸς ὁ κύκλος, ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων στὸ νοῦ τῶν μεγάλων θεομοθετῶν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλι στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀδιόρατος, εἶναι ἀδιάκαπος καὶ ἀέναος, ἀλλὰ καὶ φωτεινὸς καὶ θαυμασιός.

(Συνεχίζεται)

MIX. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀκαδημαϊκὸς

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειράν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

ΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

Ὁ κατηχητὴς διακονεῖ ὡς ὑπεύθυνος μέλος τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ἀλήθειες αὐτὲς δὲν εἶναι θεωρητικὲς, ὅπως δὲν εἶναι θεωρητικὸ καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐγγίζουσαν τὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὅπως ὅμως ἀνακαινίσθηκε καὶ πραγματοποιήθηκε μετὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ ἡ καινούργια ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι στήν πραγματικότητά τὸ εὐαγγέλιον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἡ ἐρμηνεία τῆς, ὡς ἀντικείμενον τοῦ κατηχητικοῦ μαθήματος, ἔχει σκοπὸν νὰ λειτουργήσῃ αὐτὴν ἀκριδῶς τὴν καινοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ συνειδητοποιήσῃ στὸν κατηχούμενον τὶς καινούργιες δυνάμεις ποὺ λειτουργοῦν μυστικὰ μέσα του καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἔτσι τὶς προϋποθέσεις ἐκεῖνες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ μπορέσῃ ὁ ἴδιος, μετὰ ἐλευθερίαν καὶ συμφωνίαν πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐμφανίσῃ καρποὺς ἀντάξιους τῆς κλήσεως αὐτῆς. Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἰδιαίτερα ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν προσφέρει, τὸ εἶπαμε καὶ παραπάνω, ὕλικὸν διδασκαλίας ἢ πληροφορήσεως, ἀλλὰ εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὑπεύθυνον καὶ ἐλεύθερον τοποθέτησιν. Τὸν θέτει μπροστὰ στήν πραγματικότητά τῆς θεῖας ἀγάπης, ὅπως συνάντησε καὶ ἔσωσε τὸν ἄνθρωπον μέσα στήν ἱστορικὴ πορεία τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸ λαὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ στὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸ λαὸν τῆς Καινῆς. Ἡ φύσις αὐτῆς τοῦ εὐαγγελίου, ποὺ καθορίζει καὶ τὸ κατηχητικὸν μάθημα, δὲν μπορεῖ νὰ δεσμευθῇ σὲ ὀρισμένες ὑποδειγματικὰς μεθόδους διδασκαλίας ἢ νὰ μηχανοποιηθῇ σὲ αὐστηρὰς ἐρμηνευτικὰς ἀρχάς, ποὺ δημιουργοῦν ἀσφάλεια καὶ ἀνεση στὸν κατηχητὴν καὶ τὸν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ προσωπικὴν εὐθύνην. Ὁ κατηχητὴς, ὡς ὑπεύθυνος καὶ ζωντανὸν μέλος τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ γίνῃ ἐλεύθερο ὄργανον τοῦ ἀδεδευσμένου Πνεύματος καὶ νὰ διαμορφώσῃ τὸ κατηχητικὸν μάθημα σύμφωνα μετὰ τὸ ἐρμηνευόμενον ἐδάφιο καὶ τὶς ἀνάγκας ἢ προϋποθέσεις τῶν ἀκρατῶν του. Τὸ ἴδιον ἔχει καὶ ὁ Χριστὸς στὸ κήρυγμά Του. Εὐαγγελίσθηκε τὴν σωτηρίαν μετὰ διαφορετικὰς μορφὰς λόγου καὶ δράσεως, ὅπως μετὰ παραβολὰς, στιχομυθίας, διηγήσεις, εἰκόνες, μεταφορὰς, διδασκαλίας, νοουθεσίας, θεραπειὰς, συμβολικὰς πράξεις κτλ. Ἐτσι ὁ κατηχητὴς δὲν πρέπει

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 450 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους.

νά επαφίεται μηχανικά στο ύλικό που μνημονεύσαμε παραπάνω, αλλά νά τὸ ἐπεξεργάζεται ὁ ἴδιος καὶ νά τὸ προσαρμόζη στις δυνα-
τότητες καὶ στις ἀνάγκες τῶν παιδιῶν πού κατηχεῖ.

Γιὰ μιὰ λειτουργικὴ κατήχηση.

Τὸ πιὸ σοβαρὸ πρόβλημα στὸ ἔργο τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἡ γεφύρωση τοῦ χρονικοῦ χάσματος, πὸ χωρίζει τὸν ἐρμηνευτὴ ἢ κατηχητὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ κειμένου πὸ ἐρμηνεύει. Τὸ χάσμα ὅμως αὐτὸ δὲν γεφυρώνεται μὲ κανένα ἄλλο τρόπο παρά μόνο μὲ τὴν ὀργανικὴ ἐνταξὴ στὸ χῶρο, μέσα στὸν ὁποῖο ἡ βιβλικὴ ἱστορία καὶ ἀποκάλυψη ἐρμηνεύθηκαν σωστά, λειτούργησαν, κατήχησαν καὶ ἔσωσαν. Ὁ χῶρος αὐτὸς εἶναι γιὰ τὸν Ὁρθόδοξο πιστὸ χωρὶς ἀμφιβολία ἡ λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας στὴ γενικὴ τῆς ἐννοια. Εἶναι χῶρος κοινωνίας καὶ ζωῆς τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, μέσα στὸν ὁποῖο τὰ πάντα φωτίζονται, ζωτικοποιῶνται, ἀγιάζονται καὶ διαιωνίζονται ὡς γεγονότα ζωῆς. Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι μιὰ ἐξωτερικὴ πράξη, πὸ θεβαιώνει ἢ κυρώνει τὴ θρησκευτικὴ ἢ τὴν προσωπικὴ εὐσέβεια. Ἀντίθετα εἶναι ἡ ζωτικὸς χῶρος, ὅπου ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συναντᾶ καὶ σώζει τὸν ἄνθρωπο, ὅπου συνεχίζεται νά γράφεται καὶ νά παραδίδεται σήμερα ὁ ζωντανὸς λόγος τοῦ Θεοῦ. Ὡς τέτοια ἡ λειτουργία εἶναι ἡ ἀδιάκοπη ἀπάντηση τῆς Ἐκκλησίας, κάτω ἀπὸ τὴν πνοὴ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, στὴν λυτρωτικὴ κίνηση καὶ κλήση τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὴν καὶ ἔτσι γίνεται τὸ γεγονός τῆς ἀλήθειας τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα στὰ πλαίσια τῆς λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας ἢ βιβλικὴ ἱστορία καὶ ἀποκάλυψη γίνονται παρὸν καθημερινό, πὸ ἐντάσσει τὸν πιστὸ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπη κίνηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος πρὸς τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἐκ-συγχρονισμὸς αὐτὸς τῆς βιβλικῆς ἀποκαλύψεως δὲν γίνεται μηχανικὰ μὲ τὴν ἐρμηνεία ἢ τὴν ἀπλὴ ἀνάμνησή της, ἀλλὰ μὲ τὸν ἑορτασμὸ τῆς. Ἡ ἐννοια τῆς ἐορτῆς ἔχει καίρια σημασία γιὰ τὴ σωστὴ ἐρμηνεία καὶ κατήχηση τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Γιατὶ μὲ τὴν ἐορτὴ ἡ Ἐκκλησία ἀναπαριστάνει τὰ γεγονότα τῆς βιβλικῆς ἱστορίας ὡς γεγονότα τοῦ σήμερα (πρβλ. τὴν λειτουργικὴ φράση «σήμερον...» πὸ χρησιμοποιεῖ ἢ ὕμνογραφία στις ἐορτὲς) καὶ ἔτσι μᾶς τοποθετεῖ καὶ στὸ χρόνο καὶ στὴν ἀλήθεια τοῦ ἐορταζόμενου γεγονότος. Ἔτσι μέσα στὸ λειτουργικὸ «σήμερον» γίνεται ἡ φανέρωση τῆς καθολικῆς ἱστορίας τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ λαὸ Του, πὸ δὲν εἶναι ἀπλὴ ἐπανάλυψη, ἀνάμνηση ἢ προέκταση τοῦ ἐορταζόμενου γεγονότος, ἀλλὰ ἡ ζωτικοποίησή του ὡς γεγονότος

ζωής και ἀλήθειας τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ εὐαγγέλιο τῆς Ἁγ. Γραφῆς ἀφορᾷ ἄμεσα τὸν ἄνθρωπο και ἀποσκοπεῖ, ὅπως εἶπαμε και παραπάνω, στὴ καινοποίησή του. Μὲ τὴν λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας και μέσα σ' αὐτὴ ξεπερνιέται ἡ διάσταση τοῦ χρόνου και ἡ αἰωνιότητα βιώνεται μέσα στὶς συνθήκες τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πρέπει νὰ λειτουργῇ εἰδικώτερα τὸ κατηχητικὸ μάθημα. Πρέπει δηλ. νὰ εἶναι μία ἐόρτεια φανέρωση τῆς ἱστορίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μία ζωντανὴ ἀνα-παράσταση και κοινωνία στὴν ἀλήθειά της, ποὺ θὰ φανερώνη τελικὰ τὴν ἀλήθεια και τὴν ἱερότητα τοῦ παιδιοῦ. Ὁ κατηχούμενος δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ πληροφορηθῆται τὴ βιβλικὴ ἱστορία και ἀποκάλυψη, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐορτάξῃ, νὰ γίνεται προσωπικὸ της σκῆνωμα, ἱστορικὴ «εἰκόνα» και φανέρωσή της μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ του. Ἔτσι μόνο γίνεται αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκει μὲ πάθος ὁ ἀπ. Παῦλος, νὰ «μορφώνεται» δηλ. μέσα μας ὁ Χριστός, ὡς γεγονὸς προσωπικῆς ἀλήθειας και ζωῆς.

* * *

Τὸ συνοπτικὸ αὐτὸ σημείωμα ἔχει τὴν ταπεινὴ φιλοδοξία νὰ δείξῃ, πῶς ἡ ἱερὴ κατήχηση, μὲ ὁποιοδήποτε περιεχόμενο, δὲν μπορεῖ νὰ ἀσκηθῆ και νὰ λειτουργήσῃ σωστά, παρὰ μόνο ὡς ὑπόθεση τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ἡ λειτουργικότητα τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινης πρωτοβουλίας και διαθέσεως ἢ ὀργανωτικῆς διαδικασίας, ἔσο ἀπαραίτητα κι' ἂν εἶναι αὐτά. Ὅ,τι γίνεται μέσα σ' αὐτὴ φέρνει μία ἄλλη διάσταση, τὴ διάσταση τοῦ Πνεύματος. Στὴν πραγματικότητα, αὐτὸς ποὺ κατηχεῖ δὲν εἶναι ὁ κατηχητής· αὐτὸς ρίχνει μόνο τὴ σπορὰ και οἰκοδομεῖ πάνω στὸ θεμέλιο λίθο, ὅπως κάθε υπεύθυνος διάκονος τοῦ Εὐαγγελίου. Σημασία ὅμως δὲν ἔχει ἡ σπορὰ (ὁποιοσδήποτε μπορεῖ νὰ ἐμφανισθῆ ὡς σπορέας), ἀλλὰ ἡ βλάστηση, ἡ αὔξηση και ἡ καρποφορία, ποὺ γίνονται μόνο μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Ἡ σωστὴ κατήχηση και διδασχὴ, ποὺ αὐξάνει, οἰκοδομεῖ και παρακαλεῖ πραγματικὰ εἶναι ἀποκλειστικὰ ἔργο τοῦ Ἁγ. Πνεύματος (βλ. Πράξ. 9, 31· 1 Κορινθ. 3, 10 - 17). Χωρὶς τὴ χάρη Του τὸ ἔργο τοῦ κατηχητοῦ θὰ παραμείνῃ θνησιγενές. Ὅπως ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, χωρὶς τὸ φωτισμὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, εἶναι ὑπόθεση μόνο διανοητικὴ και συνήθως ἀκατανόητη γλωσσολαλία, τὸ ἴδιο και ἡ κατήχηση στὴν Ἁγία Γραφή. Ἄν δὲν γίνεται ὡς «λειτουργικὴ» πράξη τῆς Ἐκκλησίας, θὰ εἶναι ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἀποτελεσματικὴ διακονία στὸ ἱερὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

ΙΩΑΝ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐφηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ
ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ*

Ο ἴκ ο ς α'.

Τοῦ ἀναργύρου τὴν μνήμην
τοῦ γενναίου τὴν ἀθλήσιν
τοῦ πιστοῦ τὰς ἰατρείας
εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν, φιλόχριστοι,
ἵνα λάβωμεν ἔλεος,
μάλιστα οἱ βορβορώσαντες,
ὡς κἀγὼ τοὺς ἐαντιῶν ναοὺς·
φυχῶν γὰρ καὶ σωματίων, ἀγαπητοί,
τὴν θεραπείαν παρέχει.
Σπουδάσωμεν οὖν, πιστοὶ ἀδελφοί,
ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν
ἔχειν τοῦτον ἀσφαλῶς,
τὸν ρυόμενον ἐκ πλάνης
τοὺς βοῶντας· «Σῶσον ἡμᾶς Ἄγιε».

Μετὰ τὸ προοίμιον, ὁ ποιητὴς σκοπεῖ διὰ τοῦ ὕμνου του γὰ μᾶς παρουσιάσῃ πᾶν ὅ,τι ἐκ τοῦ θείου καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου συνεκίνησεν αὐτόν. Ἄλλὰ δὲν πράττει τοῦτο ἐν τῇ ἀμέσῳ συνεχείᾳ. Γνωρίζει καλῶς πόσῃ γοητείᾳ ἀσκεῖ καὶ πόσῃ ὑφέλειᾳ ἀφήγει εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν εἰς ἐκκλησιαστικὸς ὕμνος, ἀποτελῶν ἐποπτικωτάτην ἄλλως τε διδασκαλίαν περὶ τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων καὶ μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἔχει σαφῆ διαίσθησιν τῆς βαρύτητος ἣν ἔχει ἡ ποιητικὴ ὑπογράμμισις ἢ ἀνάλυσις τοῦ ψυχικοῦ θείου τῶν ἁγίων καὶ τῆς ἐξαγνίσεως, ἣτις δίδεται δι' αὐτῆς, εἰς τὸν ὕλαϊον ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ κόσμου τοῦ πνεύματος. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον θεωρεῖ σκόπιμον ἐνωρίτερον γὰ κεντρίσῃ καὶ συγκεντρώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐκκλησιασμάτος, ἐκεῖ ὅπου μετ' ὀλίγον θὰ οἰκοδομήσῃ· ἀφιερῶναι δὲ πρὸς τοῦτο δύο ὁλοκλήρους οἴκους (α' καὶ β').

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 453 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους.

Ὁ παρῶν (πρῶτος) οἶκος, δύναται νὰ λάβῃ τὴν εἰδικωτέραν ἐπιγραφὴν «πρόσκλησις πρὸς ὕμνησιν τοῦ Μάρτυρος». Ἐπειδὴ δηλ. ὁ ὕμνος ἐφάλλετο εἰς ἑορτίους ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις καὶ πανηγύρεις, ἐπὶ τῇ ἀγομένῃ μνήμῃ τοῦ Ἁγίου, ὁ ποιητὴς προσκαλεῖ πάντας τοὺς φιλοχρίστους ἵνα ὕμνήσουν τοῦ «ἀναργύρου τὴν μνήμην, τοῦ γενναίου τὴν ἀθλήσιν, τοῦ πιστοῦ τὰς ἰατρείας». Τὸ ἐπίθετον τοῦ ἀ ν α ρ γ ῦ ρ ο υ, τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὴν ἀκροστιχίδα ἰδιαιτέρως υπογραμμίζει ὁ ποιητὴς, δεικνύει, ὅτι ὁ Παντελεήμων ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἁγίων καὶ μεγάλων θεραπευτῶν καὶ εὐεργετῶν τῆς κοινωνίας, οἵτινες προσέφερον τὰς θεραπευτικὰς ὑπηρεσίας των εἰς πάντας τοὺς ἀσθενεῖς — τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα — τελειῶς δωρεάν, ἀναργύρως. Ὡς δὲ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐξεθέσαμεν, ὁ Ἅγιος Παντελεήμων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του διένευεν ἅλῃ τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς πάσχοντας καὶ ἐπεδόθη πλέον εἰς τὴν ἀνάργυρον θεραπείαν ψυχῶν καὶ σωματικῶν. Καὶ διὰ μέσου αὐτῶν τῶν θεραπειῶν καὶ ἰατρειῶν αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν πίστιν του, ὑμνεῖται ὁ Ἅγιος καὶ δοξάζεται ὁ διδούς αὐτῇ τὴν δύναμιν τοῦ θαυματουργεῖν. Ὁ ε' στίχος μὲ τὴν εὐχησὸν καὶ μελωδικὴν ἀρμονίαν του, ἥτις ἐπαυξάνεται διὰ τῆς παρηγήσεως ὑγρῶν καὶ ἐνρίνων γραμμάτων, (λ, μ, ν) προετοιμάζει τὴν ἔκθεσιν σοβαρῶν διὰ τὸν ποιητὴν γεγονότων:

...ἵνα λάβωμεν ἔλεος
 μάλιστα οἱ βορβορώσαντες
 ὡς κἀγὼ τοὺς ἐαυτῶν ναοὺς.

Χωρὶς τὴν ἐλαχίστην πρὸς κραυγισμὸν μελαγχολικὴν διάθεσιν, ὁ ποιητὴς, μὲ ἰσχυρὰ στοιχεῖα ποιητικὰ, ἀπογυμνῶναι τὸ ἐγὼ του καὶ προβαίνει εἰς μίαν δημοσίαν λυρικὴν ἐξομολόγησιν (ὑπόκωφος ἀντίλαλος τῶν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας συμβαινόντων). Ἐνταῦθα ἡ διάθεσις του ἐκφράζεται διὰ τῆς προσφυοῦς παρομοιώσεως (σῶμα - ναὸς Θεοῦ), τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ἀλληγορικῶς αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ὁ Ἄπ. Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους: «οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» (Α' Κορ. γ' 16). Εὐχαριστεῖται ἰδιαιτέρως ὁ ποιητὴς εἰς τὰς ἠθικὰς ἀντιθέσεις καὶ τὰς μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ ὑπερβατικοῦ νοήματος εἰς τὸ συγκεκριμένον καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰς τὸ ὑπερβατικόν. Μὲ τὴν θαυμασίαν δὲ γλωσσικὴν εὐλυγισίαν (στ. ζ', ζ') διευκολύνει τὴν συμμετοχὴν τῶν ἀκροατῶν τοῦ ὕμνου εἰς τὴν μεταφορικὴν προέκτασιν τῆς ἐννοίας τῶν στίχων, κατὰ τὴν περίστασιν καὶ τὴν δύναμιν ἐνὸς ἐκάστου. Διότι αὐτὴ ἡ εὐλυγισία ὁμοιάζει πρὸς εὐλαβὴν καὶ ταπεινὴν γονυκλισίαν, ἀπορρέουσαν ἐκ

τῆς πλήρους συναισθήσεως τοῦ θεορροιωμένου τῆς καρδίας. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ τὴν γλυκυτέραν μορφήν τοῦ ἐπιγείου λυρισμοῦ, ὅστις ἔλκεται πρὸς οὐρανὸν — μυστικὸν δαίγμα τῆς θείας τέχνης τοῦ Ρωμανοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐπανερχεται καὶ πάλιν (στ. η' κ. ἐξ.) εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ τὸν αἶνον, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου διέκοψε, διαλύων οὕτω τὰ τυχὸν ἀπαισιόδοξα νέφη ἀπὸ τὴν σκέψιν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀκρατῶν τοῦ ὕμνου:

*ψυχῶν γὰρ καὶ σωμάτων
τὴν θεραπείαν παρέχει.*

Διὰ τῶν ἐπομένων στίχων (ι' - ιδ') ὁ ποιητὴς δὲν παραινεῖ ἀπλῶς τοὺς χριστιανοὺς νὰ φροντίσουν πάσῃ θυσίᾳ νὰ κρατήσουν ἀσφαλῶς εἰς τὰς καρδίας των τὴν ἁγίαν μορφήν τοῦ πνευματικοῦ ἱατροῦ, τοῦ ρυομένου ἐκ πλάνης τοὺς πιστοὺς ἀδελφοὺς. Ἐπιχειρεῖ προσέτι διὰ τῆς μετρικῆς ποικιλίας καὶ ἁρμονίας τῶν ἀνισσοσυλλάθων στίχων νὰ μεταγγίση εἰς ἡμᾶς τὴν ποιητικὴν ἐνέργειαν καὶ τὸν παλμὸν τῆς καρδίας του, ὑπὸ τὴν ἀπαλὴν μορφήν αὔρας λεπτῆς, μυστικοῦ ψιθυρισμοῦ καὶ ψυχικοῦ δέους.

★

(Συνεχίζεται)

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Η ΠΙΣΤΙΣ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΝΤΑ ΚΥΡΙΟΝ
ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΖΥΓΩΝ *

Ἡ πίστις εἰς τὸν ἀναστάντα Κύριον ἐνέπνεε τοὺς δεινῶς τυραννουμένους Ἕλληνας εἰς κάθε προσπάθειαν ἀποσείσεως τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ. Οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς φλογερᾶς γραφίδος τοῦ κληρικοῦ Φραγκίσκου Σκούφου (14 Ἰουλίου 1697) ἔλεγον: «Θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστόν, νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἀπὸ τῆν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ὀττομανικοῦ Βριάρεως»¹⁵.

Αὕτη ἡ πίστις ὠδήγηε ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ τὸν νεαρὸν πολεμιστὴν τῆς Κύπρου νὰ δώσῃ τὸν ὄρκον ὅτι ἀνελάμβανε νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ τραυματισθέντος πατρός του¹⁶. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων ἐκίνηε τὸν Ἐθναπόστολον Κοσμάν τὸν Αἰτωλὸν (1714-1779) νὰ μεταφέρῃ τὸν Σταυρὸν εἰς τὸν ὄμιον του καὶ νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τὴν ΚΠολιν ἕως τῶν γήσεων τοῦ Ἴονίου Πελάγους, καὶ ἀπὸ τὴν Ναυπακτίαν ἕως τῆς Βορείου Ἠπείρου λέγων: «Ἄν θέλετε νὰ λέγεσθε ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων καὶ νὰ εἴσθε πραγματικοὶ Χριστιανοί, μὲ γνῶσι τοῦ Εὐαγγελίου, πρέπει νὰ κάμετε σχολεῖα»¹⁷.

Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἑλλήνων ὠδήγησεν εἰς τὸ μαρτύριον ὄλους τοὺς μάρτυρας ἀπὸ τοῦ Σεραφεῖμ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ἕως τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε', ἀπὸ τοῦ νεαροῦ μάρτυρος ἱερέως ὀνόματι Πέτρου μέχρι τῶν νεομαρτύρων Τριπόλεως Παύλου καὶ Δημητρίου καὶ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων νεομάρτυρος Γεωργίου, οἱ ὅποιοι ἐπανελάμβανον τὴν γενναίαν ἀπάντησιν εἰς τὸν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 458 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους.

15. Αὐτῶθι, σ. 177.

16. Ἱστορικὸν Λεῦκωμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Σύνθεσις Γεωργίου Τσουλίου, καθηγητοῦ, Ἐκδ. Οἴκου ΜΕΛΙΣΣΑ. Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη. Ἀθήναι 1970, σ. 477.

17. Κ. Α. Βοβολίνη, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 73.

Τουρκον δικαστήν: «Μή γένοιτο, Κύριέ μου, νὰ σὲ ἀρνηθῶ ποτέ... Ἐγὼ Χριστιανὸς ἐγεννήθην καὶ Χριστιανὸς θέλω νὰ ἀποθάνω. Οὐ-
τε τὰ πλοῦτή σας θέλω, οὔτε Τουρκοὺς γίνομαι. Πιστεύω εἰς τὸν Κύ-
ριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην. Πι-
στεύω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μου Πατρίδα»¹⁸.

Ἡ ἰδία πίστις ἐνεδυνάμωνεν ἕκαστον Ἑλληνα μυούμενον εἰς
τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν νὰ λέγῃ: «Ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ ἀλη-
θινοῦ Θεοῦ οἰκειοθελῶς ὅτι θέλω εἶμαι πιστὸς εἰς τὴν Ἐταιρείαν
κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα»¹⁹. Ὁμοίως ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης
ἠυχήθη μὲ τὴν ἰδίαν πίστιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Φιλικῆς
Ἐταιρείας διὰ τὴν ἀρχηγίαν λέγων: «Ἐὰν ἐγὼ δὲν εἴμπορῶ τώ-
ρα, οἱ διευθύνοντες τὴν Ἐταιρείαν εἴμποροῦν, ἂν γνωρίζουν, νὰ
μεταχειρισθῶν ἄλλα μέσα, καὶ εὐχομαι νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς
διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των»²⁰. Καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ εὐλογημέ-
νη ὥρα νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν τὸ Λάβαρον τῆς ἐπανα-
στάσεως ἠκούσθη ἀπὸ ὅλα τὰ χεῖλη τῶν πολεμιστῶν «Χριστὸς Ἀ-
νέστη καὶ ἡ Ἑλλάς Ἀνέστη» καὶ ὅταν ἀντηγάλησαν τὰ καρυοφι-
λια εἰς τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς, ἐπανελαμβάν-
ετο ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τό: «Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη
τὴν ἁγία καὶ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερία, γι' αὐτὰ τὰ δύο πολεμῶ
καὶ ἂν δὲν τὰ ἀποκτήσω, τί μ' ὠφελεῖ νὰ ζήσω». «Ὁ Θεὸς ὑπέγρα-
ψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν παίρνει πίσω τὴν ὑπογρα-
φὴ του». «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια».

Ἄπασαι αἱ προκηρύξεις τῆς ἐλευθερίας διελάμβανον τὴν ἔκ-
φρασιν τῆς πίστεως τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὸν Ἐναν ἀληθινὸν Θεόν,
τὸν Ἀναστάντα Κύριον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ
Σταυροῦ²¹. Παντοῦ ἐκυριάρχουν αἱ φράσεις: «Κηρύσσομεν τὸν ἀγῶ-
να ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ Παντοκράτο-
ρος»²², «Ὁ Θεὸς τοῦ παντός μεθ' ἡμῶν ἔσεται»²³, «ἐπεσεκέφατο ἡμᾶς
ἐξ ὕψους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν»²⁴, «ἔσοι πιστεύετε τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ

18. Αὐτόθι, σ. 22.

19. Ἄπ. Β. Δασκαλάκη, Καθηγ. Πανεπιστημίου, Κείμενα - Πηγὰὶ τῆς
Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τ. Α'. Ἀθῆναι 1966, σ. 50.

20. Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Μέρους Α'.
Ἀθῆναι 1952, σ. 600.

21. Ἄπ. Δασκαλάκη, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 141.

22. Αὐτόθι, σ. 156.

23. Αὐτόθι, σ. 149.

24. Αὐτόθι, σ. 161.

τὸν Τίμιον Σταυρὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἐξηπλώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δι' ἡμᾶς, ἐτοιμασθήτε πάραυτα, ὅπως ἡμπορέση καθεὶς, μὲ ἄρματα, μὲ μπαρούταις καὶ ἄλλαις προβλέψεις»²⁵.

Καὶ ὅταν αὐτὴ ἡ πίστις τῶν Ἑλλήνων ἀδελφωμένη μὲ τὴν γενναιοῦτητα τῆς ψυχῆς των καὶ τὴν ρωμαλαιοῦτητα τῶν σωματίων των ἐχάρισαν τὴν Ἐλευθερίαν εἰς τὴν μαρτυρικὴν γῆν μας καὶ συνήρχοντο αἱ πρῶται Ἔθνοσυνελεύσεις, αὗται διεκήρυττον: «Ὁ Λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ δὲν ζητεῖ διὰ τῶν ὅπλων παρὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»²⁶.

«... Πολεμοῦμεν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου μας. Ὁ πόλεμος μας δὲν εἶναι ἐπιθετικὸς, εἶναι ἀμυντικὸς, εἶναι πόλεμος τῆς Δικαιοσύνης κατὰ τῆς Ἀδικίας, τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας κατὰ τοῦ Κορανίου, τοῦ λογικοῦ ὄντος κατὰ τοῦ ἀλόγου καὶ θηριώδους τυράννου»²⁷.

Διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν θυσιῶν μας ἀπεκτήσαμεν τὴν ἐλευθερίαν μας τὸ 1821. Διὰ τῆς πίστεως συνεχίσαμεν τοὺς νικηφόρους Βαλκανικοὺς Πολέμους τοῦ 1912 - 13. Ἴδου τί διελάμβανε τὸ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος σταλὲν τηλ)μα πρὸς τοὺς Συμμάχους Βαλκανικοὺς Λαοὺς: «Οἱ Ὀρθόδοξοι ἡμῶν Λαοί, ἐν κοινῇ ἐξεγέρσει ἐνοῦνται δι' ἀρρήκτων δεσμῶν συμφωνίας καὶ θυσίας. Αἱ δὲ προσευχαὶ τῶν στενωῶς συνδεδεμένων τεσσάρων ἐθνῶν ἀνέρχονται πρὸς τὸν Ὑψιστον ἐν θερμῇ ἰκεσίᾳ. Ἀπεκδεχόμενοι τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ ἐν τῇ νέα ταύτῃ σταυροφορίᾳ. Εἴθε ὁ Κύριος ἐν τῇ εὐσπλαχνίᾳ αὐτοῦ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν σύγχρονον προσπάθειαν τῶν Στρατῶν ἡμῶν καὶ νὰ ἐπιστέψῃ διὰ νίκης τὸ ἅγιον ἔργον τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν τυραννοῦμένων ἡμῶν ἀδελφῶν. Μὲ τὰ δλέμματα δὲ προσηλωμένα εἰς τὸ σύμβολον τοῦ Σταυροῦ, ἃς ἔχωμεν ἐμβλημα τό: «Ἐν Τούτῳ Νίκα»²⁸.

Διὰ τῆς πίστεως ἔζων καὶ ζοῦν οἱ κρυπτοχριστιανοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ ὅποιοι καὶ ὅταν ὠδηγοῦντο εἰς τὴν σφαγὴν, ὑψοῦντες τὰ δλέμματα τῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπιθύριζον:

25. Αὐτόθι, σ. 167.

26. Κ. Α. Βοβολίνη, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 150.

27. Αὐτόθι, 151.

28. Αὐτόθι, σ. 208.

«Πιστεύω εἰς ἕνα Πανελλήνιον Ἑλληνισμόν
καὶ προσδοκῶ ἀνάστασιν αὐτοῦ. Ἄμην».

Καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν Σταυριῶται ἐδήλωνον εἰς τοὺς Νεοτούρκους:
«δὲν θέλομεν μῆτε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων ἡμῶν
μῆτε τὸν Ἑθνισμόν μας νὰ ἀρνηθῶμεν»²⁹.

Διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν θυσιῶν ἀνέκτησεν ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς
τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν τριπλῆν κατοχὴν τοῦ 1940-44, ὅτε ὁ Ἄρ-
χιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δαμασκηνὸς ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἱεράρχας τῆς
Ἐκκλησίας μας τὰ ἑξῆς: «Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ζωηφόρου Ἀνα-
στάσεως ἐκ νεκρῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐκτενεῖς ἀναπέμπομεν
πρὸς Αὐτὸν ἱκεσίας, ὅπως ἕλεως γένηται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους,
καταπέμπον ταχέϊαν τὴν γαλήνην ἐν αὐτοῖς χαρίσθηται δὲ καὶ εἰς
τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν ἔθνος τὴν εἰς τὸ ἀκέραιον ἀποκατάστασιν ἐν ἐλευ-
θερίᾳ, δυνάμει, καὶ τῇ ἄλλῃ εὐκλείᾳ»³⁰. Διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πί-
στιν τὴν ἀγίαν καὶ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν ἠγωνίζετο καὶ ἡ
Ἑθνικὴ Ἀντίστασις ἀδελφωμένη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν θυσιῶν ἐδίωξεν ὁ Ἑλληνικὸς μας
Στρατὸς τοὺς ἀναρχοκομμουνιστὰς τὸ 1946 - 49, οἱ ὅποιοι διεκλή-
ρυττον ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία οὐδὲν οὐδέποτε προσέφερον εἰς
τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας» καὶ ὅτι «ὁ κλῆρος εἶναι περιττὸς καὶ
ψυχοφθόρος»³¹ διὰ τοῦτο καὶ ἐδίδασκον τὴν νεολαίαν νὰ τραγουδοῦν:

«Δὲν θέλομε παπάδες, δὲν θέλομε Ἐκκλησιὰς
μόν' θέλομε συγτρόφους μὲ τίς παλληκαριές»³².

Αὐτὴ ἡ πίστις καταφαίνεται εἰς τὴν Ἡμερησίαν Δ) γῆν τῆς
8.8.1949, τοῦ ἀειμνήστου Στρατάρχου Παπάγου, ἡ ὁποία ἔλεγεν:
«Ἡ Μεγαλόχαρη Παναγία μας, ἡ ὁποία ἔκαμε τὸ θαῦμα τῆς τὸ
1940, θὰ εὐδοκήσῃ καὶ τώρα νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τὸν Παντοδύναμον
Θεὸν νὰ εὐλογήσῃ τὰ τιμημένα ὅπλα μας καὶ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν
τελικὴν νίκη. Ἐμπρὸς λοιπὸν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος μὲ
ἀποφασιστικότητα διὰ τὴν νίκη καὶ ὁ Θεὸς πάντα μαζί μας»³³.

Αὐτὴν τὴν πίστιν δεόν νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον καὶ πάν-
τοτε καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα θυσίας νὰ ἐπιδείξωμεν, ὅταν ἡ ὥρα τὸ
καλέσῃ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

29. Αὐτόθι, σ. 199.

30. Αὐτόθι, σ. 272.

31. Αὐτόθι, σ. 274.

32. Αὐτόθι, σ. 274.

33. Ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ Ἀνδριάντος τοῦ Στρατάρχου Ἄλ. Παπάγου εἰς
τὸν κήπον τῶν ἡρώων Ἰωαννίνων.

Δ' ΑΓΙΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΛΗΣΕΙ ΚΑΙ ΠΑΣΗ ΑΣΚΗΣΕΙ ΕΚΛΑΨΑΝΤΩΝ ΦΑΙΔΡΩΣ

- Ἀσθούσης: Μαρτ. 26.
 Ἀσρών: Σεπτ. 4, Κυρ. Προπ.
 Ἀθακούμ: Δεκ. 2, Αὐγ. 6.
 Ἀθῶς: Νοεμβρ. 22.
 Ἀθῶσιος: Σεπτ. 5.
 Ἀθῶς: Ἰουλ. 8.
 Ἀθελᾶς: Ἀπρ. 17.
 Ἀθδρησοῦς: Ἀπρ. 9.
 Ἀθδίου: Νοεμβρ. 19.
 Ἀθειμ: Αὐγ. 1.
 Ἀθελ.: Κυρ. Προπ.
 Ἀθέρκιος: Ὀκτ. 22, Δεκ. 5, Φεβρ. 28, Μαί. 26.
 Ἀθήνας: Μαρτ. 26.
 Ἀθιά: Κυρ. Προπ.
 Ἀθιός: Νοεμ. 2, 15, 25, Δεκ. 2, Ἰαν. 29, Μαρτ. 13, 29.
 Ἀθιμέλεχ: Νοεμβρ. 4.
 Ἀθισιῶδ: Κυρ. Προπ.
 Ἀθούδιμος: Ἰουλ. 15.
 Ἀθραάμ: Ὀκτ. 5, Νοεμ. 6, Μαρτ. 24, 26.
 Ἀθραάμης: Φεβρ. 13, 14.
 Ἀθραάμιος: Ὀκτ. 29, 31, Φεβρ. 4, 5.
 Ἀθρίκιος: Φεβρ. 28.
 Ἀθαβός: Ἀπρ. 8.
 Ἀγαθάγγελος: Νοεμ. 5, Ἰαν. 23, Ἀπρ. 19.
 Ἀγάθη: Φεβρ. 5.
 Ἀγαθόδωρος: Ὀκτ. 13, Φεβρ. 2, Μαρτ. 7.
 Ἀγαθόκλεια: Σεπτ. 1, 17.
 Ἀγαθονίκη: Ὀκτ. 13.
 Ἀγαθόνικος: Αὐγ. 22.
 Ἀγαθόπους: Δεκ. 22, Ἀπρ. 4.
 Ἀγάθων: Ἰαν. 8, Φεβρ. 19, 20.
 Ἀγάπη: Σεπτ. 17, Ἀπ. 16.
 Ἀγαπητός: Φεβρ. 18, Ἀπρ. 17, 18, Ἰουν. 1.
 Ἀγάπιος: Σεπτ. 20, Νοεμ. 2, 19, 22, Δεκ. 3, Ἰαν. 11, 22, 24, Μαρτ. 1, 15, Μαί. 13.
 Ἀγαπίων: Νοεμβρ. 22.
 Ἀγγαίος: Δεκ. 16.
 Ἀγγελάριος: Μαΐου 11.
 Ἀγγελής: Σεπτ. 1, Ὀκτ. 28, Δεκ. 3.
 Ἀγγελος: Ἰουνίου 20.
 Ἀγγέλων: Νοεμ. 8, Ἰαν. 11.
 Ἀγγίας: Μαρτ. 9, 26.
 Ἀγγαία: Δεκ. 19.
 Ἀγγαίος: Μαρτ. 9, 7, 28, Ἰαν. 29, Φεβρ. 13.
 Ἀκίνδυνος: Νοεμ. 2, Ἀπρ. 20, Αὐγ. 22.
 Ἀκλᾶς: Μαί. 20.
 Ἀκόλουθος: Μαί. 14, 19.
 Ἀκούσιος: Ἀπρ. 21.
 Ἀκριθή: Σεπτ. 1.
 Ἀκύλας: Ἰαν. 21, Φεβρ. 13, Μαρτ. 20, Ἰουλ. 14.
 Ἀκυλίνα: Σεπτ. 27, Ἀπρ. 7, Μαί. 9, Ἰουν. 13.
 Ἀλδιανός: Μαί. 25.
 Ἀλεξάνδρα: Ἀπρ. 21.
 Ἀλεξανδρία: Μαρτ. 20, 18, Μαί. 18.
 Ἀλεξανδρίων: Μαρτ. 16, Ἰουλ. 6.
 Ἀλέξανδρος: Σεπτ. 17, 28, Ὀκτ. 22, 30, Νοεμ. 7, 23, 24, 30, Δεκ. 12, 27, Ἰαν. 21, Φεβρ. 25, Μαρτ. 9, 14, 15, 16, Ἀπρ. 10, Μαί. 13, 14, 16, 20, 26, 28, 29, Ἰουν. 2, 9, 10, Αὐγ. 1, 21, 30.
 Ἀλέξιος: Ὀκτ. 5, Μαρτ. 17, Ἰουν. 10, Αὐγ. 9.
 Ἀλκιδιάδης: Αὐγ. 16.
 Ἄλλας: Μαρτ. 26.
 Ἀλύπτος: Νοεμβρ. 26, Μαί. 27.
 Ἀλφάσιος: Νοεμ. 18, Μαί. 26.
 Ἀλφειός: Νοεμ. 18, Δεκ. 18, Μαί. 10.
 Ἀλώνιος: Ἰουν. 4.
 Ἀμανδίνος: Ἰαν. 30.
 Ἀμρόσιος: Νοεμ. 7, Δεκ. 7.
 Ἀμυναδάδ: Κυρ. Προπ.
 Ἀρμιανός: Σεπτ. 4.
 Ἀρμούν: Σεπτ. 1, 2, Ὀκτ. 4, Δεκ. 7.
 Ἄμμων: Σεπτ. 1, 2, Κυρ. Προσ., Φεβρ. 9, Ἰουλ. 16.
 Ἀμμωνάθας: Δεκ. 12.
 Ἀμμωνός: Ἰαν. 26.
 Ἀμμώνιος: Ἰαν. 10.
 Ἀμψίας: Ὀκτ. 31.
 Ἀμφιανός: Ἀπρ. 20.
 Ἀμφιλόγιος: Νοεμ. 23, Μαρτ. 27.
 Ἀμώς: Ἰουν. 15.
 Ἀνανί: Μαρτ. 27.
 Ἀνανίας: Ὀκτ. 1, Δεκ. 1, 12, 17, Ἰαν. 26.

- Ἀνάξαρχος: Ἀπρ. 10.
 Ἀναξιμένης: Ἀπρ. 10.
 Ἀναστασία: Σεπτ. 29,
 Ὀκτ. 12, 29, Δεκ. 13,
 29, Μαρτ. 10, Ἀπρ.
 15, 17.
 Ἀναστασίος: Σεπτ. 17,
 20, Ὀκτ. 25, Νοεμ.
 18, Δεκ. 5, Ἰαν. 22,
 24, Φεβρ. 1, 10, Ἀπρ.
 20, 21, Ἰουν. 21, 22,
 Ἰουλ. 8, Αὐγ. 8, 11.
 Ἀναστασώ: Μαΐ. 18.
 Ἀνατολή: Φεβρ. 26, Μαρτ.
 20.
 Ἀνατόλιος: Νοεμ. 20,
 Ἀπρ. 23, Ἰουλ. 3, 6.
 Ἀνδρέας: Σεπτ. 6, 20,
 23, 26, Ὀκτ. 17, 9,
 21, Νοεμ. 28, 30, Δεκ.
 2, Φεβρ. 21, Ἀπρ. 26,
 Μαΐ. 15, 18, 28, Ἰουν.
 7, 20, Ἰουλ. 4, 9, 12,
 13, Αὐγ. 19, 29.
 Ἀνδρομάχη: Ὀκτ. 12.
 Ἀνδρόμαχος: Ὀκτ. 12.
 Ἀνδρονᾶς (Ἀνδρωνᾶς):
 Νοεμ. 3.
 Ἀνδρόνικος: Σεπτ. 6, 12,
 Ὀκτ. 9, 12, Φεβρ. 22,
 Μαρτ. 2, Μαΐ. 17, 18,
 Ἰουλ. 30.
 Ἀνδροπελαγία: Σεπτ. 6.
 Ἀνεκτος: Μαρτ. 10, 19,
 Ἰουν. 27.
 Ἀνεμόδοτος: Νοεμ. 2.
 Ἀνθνας: Αὐγ. 20.
 Ἀνθία: Ὀκτ. 7, 12, Δεκ.
 15.
 Ἀνθιμος: Σεπτ. 3, 4,
 Ὀκτ. 17, Νοεμ. 19,
 22, Ἰουν. 7.
 Ἀνθίων: Ἰουν. 26.
 Ἀνθος: Δεκ. 12.
 Ἀνθοῦσα: Φεβρ. 22, 21,
 Ἀπρ. 12, 18, Ἰουλ.
 27, Αὐγ. 22, 27.
 Ἀνιανός: Φεβρ. 20.
 Ἀνίκητος: Νοεμ. 7, Αὐγ.
 12.
 Ἀνιμαίς: Μαρτ. 26.
 Ἀνίνας: Μαρτ. 16.
 Ἄννα: Σεπτ. 9, Ὀκτ. 22,
 28, 29, Νοεμ. 20, 22,
 Δεκ. 9, Ἰαν. 20, Φεβρ.
 3, Μαρτ. 26, Ἰουν. 13,
 Ἰουλ. 23, 25.
 Ἀνοῦθ: Ἰουν. 6.
 Ἀντιγόνη: Σεπτ. 1.
 Ἀντιγόνας: Ὀκτ. 13, 17.
 Ἀντιλίνος: Αὐγ. 20.
 Ἀντίοχος: Δεκ. 24, Φεβρ.
 23, Ἰουλ. 8, 16.
 Ἀντίπας: Ἀπρ. 11.
 Ἀντίπατρος: Ἀπρ. 28,
 Ἰουν. 13.
 Ἀντωνίνα: Ἰαν. 9, Μαρτ.
 1, Ἰουν. 10, 12.
 Ἀντωνίνος: Σεπτ. 23,
 Ὀκτ. 20, 22, Φεβρ. 23,
 Ἀπρ. 20, Μαΐ. 4,
 Ἰουλ. 6, Αὐγ. 1, 9.
 Ἀντώνιος: Σεπτ. 1, 23,
 Ὀκτ. 20, 22, Νοεμ. 7,
 9, 12, Δεκ. 1, 6, Ἰαν.
 8, 17, Φεβρ. 5, 12, 23,
 25, Μαρτ. 1, Μαΐ. 4,
 Ἰουν. 21, Ἰουλ. 6,
 Αὐγ. 1, 23.
 Ἀνουσία: Δεκ. 30.
 Ἀπαμος: Ἰουλ. 6.
 Ἀπελῆς: Σεπτ. 10, Ὀκτ.
 31, Ἀπρ. 22.
 Ἀπολλιναρία: Ἰαν. 4.
 Ἀπολλινάριος: Ἰουλ. 23.
 Ἀπολλονία: Ἰαν. 4.
 Ἀπολλώ: Δεκ. 8, Ἰαν.
 25, Ἀπρ. 21, Ἰουν.
 10, 11.
 Ἀπόλλων: Ἰουν. 5.
 Ἀπολλώνιος: Δεκ. 14,
 Ἰουλ. 6, 10, 23.
 Ἀπύστολοι: Ἰαν. 4, 3,
 Ἰουν. 30.
 Ἀπύστολος: Αὐγ. 16, Τετ.
 Διακ.
 Ἀππίων: Ἰουλ. 26.
 Ἀπρίων: Φεβρ. 7, 6.
 Ἀπφία: Νοεμ. 22, Φεβρ.
 19.
 Ἀράμ: Κυρ. Προπατ.
 Ἀρήλ: Φεβρ. 4.
 Ἀργά: ἅγιος ἐν Κύπρω.
 Ἀργυρή: Ἀπρὶλ. 5, 30.
 Ἀργύρης (Ἀργυρός): Μαΐ.
 11.
 Ἀρδαλίων: Ἀπρ. 14, 18.
 Ἀρέθας: Ὀκτ. 24.
 Ἄρειος: Ἰουν. 5.
 Ἄρης: Δεκ. 13, 19.
 Ἀριάνη: Σεπτ. 18, 26,
 Αὐγ. 22.
 Ἀριβοία: Σεπτ. 1.
 Ἀρισταρχος: Σεπτ. 27,
 Ἀπρ. 14, 27, Ἰουν.
 30.
 Ἀριστείδης: Σεπτ. 13,
 Ἀπρ. 10.
 Ἀριστίων: Σεπτ. 3.
 Ἀριστόβουλος: Ὀκτ. 31,
 Μαρτ. 15.
 Ἀριστοκλειανός: Ἐπισκ.
 Κύπρου.
 Ἀριστοκλῆς: Ἰουν. 23.
 Ἄριστος (Ἄριστων): Φεβρ.
 22.
 Ἀριστοτέλης: Μαΐ. 14.
 Ἀρκάδιος: Ἰαν. 26, Μαρτ.
 6, 7, Αὐγ. 27, 29.
 Ἀρμόδιος: Μαΐ. 11.
 Ἀρόα: Ἰουλ. 4.
 Ἀρπύλας: Μαρτ. 26.
 Ἀρριανός: Δεκ. 14.
 Ἀράκιος: Ὀκτ. 11,
 Νοεμ. 21.
 Ἀρσένιος: Ὀκτ. 11, 28,
 Δεκ. 13, Ἰαν. 19,
 Μαΐ. 8, Ἰουν. 12,
 Ἰουλ. 11, Αὐγ. 18.
 Ἀρτεμάς: Ὀκτ. 30, Ἀπρ.
 28, Ἰουν. 22.
 Ἀρτεμιδωρος: Σεπτ. 8, 7,
 20, 25, Ὀκτ. 26, 27,
 28.
 Ἀρτέμιος: Ὀκτ. 20.
 Ἀρτέμιων: Σεπτ. 17, Ὀκτ.
 8, Νοεμ. 9, Μαρτ. 24,
 Ἀπρ. 12.
 Ἀρφαξῶδ: Κυρ. Προπατ.
 Ἀρχέλαος: Ἰαν. 30,
 Μαρτ. 5.
 Ἀρχιππος: Νοεμ. 22, 23,
 Φεβρ. 19, Ἰουλ. 6.
 Ἀρχοντίων: Σεπτ. 3.
 Ἀσά: Κυρ. Προπατ.
 Ἀσημάκης (Ἀργύρης):
 Μαΐ. 11.
 Ἀσὴρ: Κυρ. Προπατ.
 Ἀσυνεθ: Κυρ. Προπατ.
 Ἀσκληᾶς: Μαΐ. 20.
 Ἀσκληπιδῆς: Ἰουλ. 3.
 Ἀσκληπιδάς: Ἰουλ. 4.
 Ἀσκληπιόδοτη: Σεπτ. 17,
 Φεβρ. 19.
 Ἀσκληπιός: Φεβρ. 25, 27.
 Ἀσπασία: Σεπτ. 1.
 Ἀστῆριος: Ὀκτ. 30, Ἰαν.
 27, Μαΐ. 19, 20, Αὐγ.
 7.
 Ἄστη: Νοεμ. 20.
 Ἀστίας: Ἰουλ. 6, 5.
 Ἀσυγκριτος: Ἀπρ. 8,
 Ἰουν. 19, 20.
 Ἄταλος: Ἰουν. 6, Ἰουλ.
 25.
 Ἄττικος: Ὀκτ. 11, Νοεμ.
 2, Ἰαν. 8, Ἀπρὶλ. 29,
 Αὐγ. 26.
 Ἄττος: Αὐγ. 1.
 Αὐγουστίνος: Ἰουν. 15.
 Αὐδᾶ(ς): Μαρτ. 31, Μαΐ.
 16, Ἰουλ. 8.
 Αὐδελλᾶς: Ἀπρὶλ. 17.
 Αὐδισσοῦς: Μαΐ. 16.
 Αὐκτος: Νοεμ. 7.
 Αὐεέντιος: Σεπτ. 28, Δεκ.
 13, Ἰαν. 25, Φεβρ.
 14, Ἀπρὶλ. 28.
 Αὐεΐβιος: Φεβρ. 17.
 Αὐεΐτιος: Ἀπρ. 28, 29.
 Αὐεουθένιος: Σεπτ. 17,
 Ἰουλ. 13.
 Αὐρα: Ἰαν. 30.
 Αὐτόνομος: Σεπτ. 12.
 Ἀφρόδιος: Νοεμ. 2.
 Ἀφραθῆς: Ἰαν. 29.
 Ἀφρικανός: Ὀκτ. 28,
 Μαρτ. 13, Ἀπρ. 10.
 Ἀφροδίσιος: Δεκ. 24, 23,
 Μαΐ. 4, Ἰουν. 21.
 Ἀφροδίτη: Σεπτ. 1.
 Ἀχαζ: Κυρ. Προπ., Ἀπρ.
 1.
 Ἀχαϊκός: Δεκ. 24, Ἰουν.
 15.
 Ἀχειρίμ: Κυρ. Προπ., Αὐγ.
 1.

- Ἀχεμενίδης: Νοεμ. 3.
 Ἀχία(ς): Νοεμ. 12.
 Ἀχιλλᾶς: Ἰαν. 17.
 Ἀχιλλεύς: Ἀπρ. 24, Αὐγ. 20.
 Ἀχιλλίος: Μαΐ. 15.
 Ἀχμε - Ἀχμεδ): Σεπτ. 24, Μαΐ. 3.
 Ἀχόλιος: Δεκ. 30.
 Βααρδῶτος (Βαραδῶτος): Φεβρ. 22.
 Βαβύλας: Σεπτ. 4, Δεκ. 28, 29, Ἰαν. 24.
 Βάδιμος: Ἀπριλ. 9.
 Βαθούσης: Μαρτ. 26.
 Βάκχος: Ὀκτ. 7, Δεκ. 15.
 Βαλεντίνος: Ὀκτ. 27.
 Βαλεντιῶν: Ἀπρ. 24.
 Βαλλερία: Ἰουν. 6.
 Βαλλεριανός: Σεπτ. 14, Νοεμ. 22.
 Βαουθᾶ: Νοεμ. 20.
 Βάπος: Φεβρ. 10.
 Βάρας: Ὅσιος.
 Βαραχῆσιος Μαρτ. 29.
 Βαραχίας: Μαρτ. 27.
 Βαρβάρη: Δεκ. 4.
 Βάρβαρος: Μαΐ. 6, 14, 15, Ἰουν. 23.
 Βαλέρια (Βαερρία): Ἰουν. 6.
 Βάρης (Βάρις): Μαρτ. 26.
 Βαρβολομαίος: Ἰουν. 11, Αὐγ. 25.
 Βαρλαάμ: Σεπτ. 17, Νοεμ. 6, 19, Μαΐ. 30.
 Βαρνάβας: Ὀκτ. 21, 31, Μαΐ. 19, Ἰουν. 11, Αὐγ. 18.
 Βαρούχ: Σεπτ. 28, Ὀκτ. 21, Νοεμ. 15.
 Βαρούχιος: Μαρτ. 27.
 Βαρσαβᾶς: Δεκ. 11.
 Βαρσανούφιος: Ὀκτ. 4, Φεβρ. 6.
 Βαρσιμαίος: Ἰαν. 29.
 Βάριμος: Ἰαν. 24.
 Βάρσος: Ὀκτ. 15, Φεβρ. 28.
 Βαριψαβδᾶς: Σεπτ. 4, 10.
 Βάση: Σεπτ. 21, Δεκ. 9.
 Βασιανός: Ὀκτ. 10.
 Βασίλειος: Ὀκτ. 20, 25, 26, 28, Νοεμ. 18, 28, Ἰαν. 1, 2, 30, Φεβρ. 1, 6, 28, Μαρτ. 22, Ἀπρ. 12, Ἰουν. 17, 22, Ἰουλ. 1, 6, Αὐγ. 2, 16, 29.
 Βασίλειος: Μαρτ. 7, Ἀπρ. 26, 30.
 Βασιλίδης: Δεκ. 23, Ἰαν. 20.
 Βασιλίσκος: Μαρτ. 3, Μαΐ. 22, Ἰουλ. 29.
 Βασίλισσα: Σεπτ. 3, Νοεμ. 25, Ἰαν. 8, Μαρτ. 22, Ἀπρ. 15, 16, Ἰουν. 21.
 Βασίλλα: Δεκ. 23, 24.
 Βάσσα: Σεπτ. 21, Ὀκτ. 29, 31, Δεκ. 9, Αὐγ. 21.
 Βασσός: Μαρτ. 6.
 Βάσσοος: Ἰαν. 20.
 Βαττάς: Μαΐ. 1.
 Βαχθισόης: Μαΐ. 16.
 Βεβαία: Σεπτ. 4, Δεκ. 11, Ἰαν. 29.
 Βενδιμιανός: Φεβρ. 1.
 Βενέδικτος: Μαρτ. 14.
 Βενέδιμος: Μαΐ. 18.
 Βενέριος: Ἰαν. 30.
 Βενιαμίν: Ὀκτ. 13, Κυρ. Προπ., Δεκ. 29, Μαρτ. 31, Ἰουν. 10, Ἰουλ. 29.
 Βερίνη: Ὀκτ. 4.
 Βερονίκη: Ἰουλ. 12, 17.
 Βήλη: Ὀκτ. 28.
 Βήριος: Ἰουλ. 29.
 Βήρυλλος: Μαρτ. 21.
 Βησσαρίων: Σεπτ. 15, Φεβρ. 20, Ἰουν. 17.
 Βηχιανός: Δεκ. 11.
 Βιάνωρ: Ἰουν. 10.
 Βιθιανός: Μαρτ. 9.
 Βίβος: Σεπτ. 6.
 Βιθάνιος: Ἀπρ. 13.
 Βικέντιος: Νοεμ. 11, Δεκ. 11, Ἰαν. 22.
 Βικτωρ: Νοεμ. 11, Φεβρ. 26, Ἀπρ. 20, Ἰουλ. 6, Αὐγ. 20.
 Βικτωρίνος: Νοεμ. 1, Ἰαν. 31, Φεβρ. 18, Ἀπρ. 22.
 Βιτάλιος: Ἰαν. 11, Ἀπρ. 29, Ἰουλ. 23.
 Βιτιμίων: Δεκ. 24.
 Βλαδήμμος: Ἰουλ. 15.
 Βλανδίνα: Ἰουλ. 25.
 Βλάσιος: Φεβρ. 3, 11, 22, Μαρτ. 31.
 Βοηθός: Ἰαν. 18.
 Βονιφάτιος: Δεκ. 19.
 Βοούζ: Κυρ. Προπ.
 Βόρος: Μαΐ. 21.
 Βοσβας: Αὐγ. 20.
 Βοστρούκιος: Νοεμ. 7.
 Βουκόλος: Φεβρ. 6.
 Βούσιρις: Δεκ. 31.
 Βυζανθίνος: Σεπτ. 15, 25.
 Γαβριήλ: Ὀκτ. 18, Νοεμ. 8, Δεκ. 3, 13, Ἰαν. 22, 26, Φεβρ. 2, Μαρ. 26, Ἰουν. 11, 13, Ἰουλ. 13, 26.
 Γάδ: Κυρ. Προπ.
 Γαϊανή: Σεπτ. 27, 30.
 Γαϊανός: Δεκ. 7, Μαΐ. 5, Ἰουν. 23.
 Γάιος: Ὀκτ. 3, 4, 21, Νοεμ. 5, Δεκ. 31, Μαρτ. 9, Μαΐ. 5, Ἰουν. 23, Αὐγ. 11, 20.
 Γαλακτία: Μαΐ. 18.
 Γαλακτίων: Νοεμ. 5, Ἰουν. 22.
 Γαληνή: Ἀπρ. 16.
 Γάλυξ: Ἀπρ. 3.
 Γαυδέντιος: Δεκ. 31.
 Γεδεών: Σεπτ. 26, Δεκ. 30.
 Γέδιος: Νοεμ. 10.
 Γεϊθαζέτ: Νοεμ. 20.
 Γελάσιος: Δεκ. 23, 31, Φεβρ. 27, Ἰουν. 6.
 Γέμελλος: Δεκ. 10.
 Γεμινιανός: Σεπτ. 11.
 Γενέθλιος: Αὐγ. 20.
 Γεννώδιος: Νοεμ. 17, Ἀπρ. 6, Μαΐ. 19.
 Γεράσιμος: Σεπτ. 15, Ὀκτ. 20, Μαρτ. 4, Μαΐ. 19, Ἰουν. 1, Ἰουλ. 3, Αὐγ. 16.
 Γερβάσιος: Ὀκτ. 14.
 Γερμανός: Ὀκτ. 20, Νοεμ. 12, Μαΐ. 12, 19, Ἰουν. 28, Ἰουλ. 7.
 Γερμιανός: Σεπτ. 17.
 Γερρόντιος: Ἀπρ. 1, 13, Ἰουλ. 26.
 Γεώργιος: Σεπτ. 17, Ὀκτ. 2, 25, 26, 28, Νοεμ. 3, 26, Δεκ. 29, 31, Ἰαν. 2, 8, 17, 22, Φεβρ. 1, 7, 11, 14, 29, Μαρτ. 4, 9, 11, Ἀπριλ. 4, 5, 6, 7, 11, 19, 23, 25, 27, Μαΐ. 3, 13, Ἰουν. 25, Ἰουλ. 2, Αὐγ. 18, 24.
 Γιγάντιος: Νοεμ. 7.
 Γλαφύρα (Γλαφυρή): Ἀπρ. 26.
 Γλυκερία: Ὀκτ. 22, Μαΐ. 13.
 Γλυκερίος: Δεκ. 3, Ἀπρ. 23.
 Γλύκων: Ὀκτ. 26, 27.
 Γοβδελαῖ(ς): Σεπτ. 29.
 Γοβελία: Σεπτ. 29.
 Γοθαζάτ: Ἀπρ. 17.
 Γολινδούχ: Ἰουλ. 3, 13.
 Γοργίας: Ἰουν. 5.
 Γοργονία: Φεβρ. 23.
 Γοργόνιος: Δεκ. 28, Μαρτ. 9.
 Γαρδιανός: Σεπτ. 13, Ὀκτ. 31, Μαΐ. 9.

(Συνεχίζεται)

Ὁικονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

351. Όταν προσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐνηλικοὶ πρέπει νὰ βαπτίζονται φορώντας λευκὸν χιτῶνα; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ.Κ.).

352. Μετὰ τὸ βάπτισμα πρέπει νὰ ντύνονται τὰ παιδιὰ μὲ ἄσπρα ροῦχα ἀπαραιτήτως, ὅπως συνηθίζετο παλαιότερα, ἢ εἶναι ἀδιάφορο; (Ἐρώτησις Αἰδεσ. Φ.Τ.).

Ἡ προσέλευσις στὸ ἅγιο βάπτισμα ἐνηλίκων ἀτόμων δὲν εἶναι σήμερα ἀσυνήθιστη, ὄχι μόνο στὶς χώρες τῶν ἱεραποστολῶν, ὅπου φυσικὰ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα, ἀλλὰ καὶ στὴν χώρα μας, ἂν κρίνωμε τοῦλάχιστον ἀπὸ τίς εἰδήσεις ποὺ διαδίδομε συχνὰ στὶς ἐφημερίδες. Τὸ βάπτισμά των δημιουργεῖ μιὰ ἀλυσίδα προβλημάτων καὶ τοῦτο γιατί, ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε, μὲ τὸν νηπιοβαπτισμὸ ξεχάσθηκε ὁ τρόπος τοῦ βαπτίσματος τῶν ἐνηλίκων. Τὰ εὐχολογία μας δὲν ἔχουν κατὰ θάσιν προσαρμοσθῆ πρὸς τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, ἔστω καὶ ἂν οἱ τυπικὲς διατάξεις ὁμιλοῦν γιὰ «τὸ παιδίον» ἢ «τὸ θρέφος». Οἱ διευθετήσεις ἐξ ἄλλου ποὺ ἐγίναν γιὰ τίς πρακτικὲς ἀνάγκες τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἐφαρμόζονται καὶ στὸ βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων, ἐπειδὴ χάθηκε ἐν τῷ μεταξὺ ἡ σχετικὴ ζωτανὴ παράδοσις. Ἦδη σὲ ἄλλες ἀπαντήσεις εἶδαμε διάφορα σημεῖα καὶ ἀνεζητήσαμε παραδοσιακὰς λύσεις γιὰ τὰ ἀνακύπτοντα, εἴτε ἀπὸ τὴν μίαν εἴτε ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄψιν τοῦ διπλοπροσώπου προβλήματος, ζητήματα (βλ. ἀπαντήσεις στὶς ὑπ' ἀριθμ. 43, 87, 155, 191, 192, 193, 254 καὶ 255).

Εἰδικὰ τὸ θέμα τῶν ἐμφωτειῶν ἐνδυμάτων δὲν μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει ἄλλη φορά. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν προηγουμένων ἐρωτήσεων εἶδαμε παρεμπιπτόντως πὼς μετὰ τὴν ἐνδυσι μὲ τὸν λευκὸ χιτῶνα εἰσήχθη ἡ ψαλμῳδία τοῦ εἱρμῶ τῆς στ' ὠδῆς τοῦ πλ. δ' ἤχου «Χιτῶνά μοι: παράσχου φωτεινόν...» καὶ σημειώσαμε τοὺς λόγους ποὺ δικαιολογοῦν τὴν ἐπιλογὴ τοῦ τροπαρίου αὐτοῦ καὶ τὴν σχέσιν του μὲ τὴν περιβολὴ τῶν νεοφωτιστῶν μὲ τὸ λευκὸ «ἀναβάδιον».

Ἡ σχετική παράδοσις εἶναι ὁμόφωνος καὶ παγχριστιανική. Σ' ὁλόκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμον οἱ νεοφώτιστοι ἐνεδύοντο μετὰ τὸ βάπτισμα μὲ λευκὰ ἐνδύματα, πού τὰ ἀπέβαλαν τὴν ὀγδόη ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρα, κατὰ τὴν ἀπόλousι. Οἱ μαρτυρίες φθά-
νουν μέχρι καὶ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ εἶναι τόσο πολλές, πού οὔτε χρή-
σιμο οὔτε δυνατὸ εἶναι νὰ τίς ἀναφέρωμε ἐδῶ. Στὸ βιβλίον τοῦ
Ἰωάννου τοῦ Ἰεροσολύμων, Θεσσαλονίκη 1977, οἱ παραπομπές σὲ
καίμενα πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς Ἀνατολῆς
καὶ τῆς Δύσεως, πού ἐπιθεδαιώνουν πῶς τὸ ἐμφώτειο ἐνδυμα ἦταν
παντοῦ λευκόν, καταλαμβάνουν δύο ὁλόκληρες σελίδες (σελ. 418-
420, ὑποσ. 144). Τὸ ἴδιο ὁμόφωνες εἶναι οἱ διατάξεις τῶν χειρο-
γράφων Εὐχολογίων, παλαιῶν καὶ νεωτέρων, καὶ τῶν λειτουργι-
κῶν τυπικῶν, πού μαρτυροῦν γιὰ «στολὴν λευκὴν» ἢ «χιτῶνα
λευκόν», μὲ τὸν ὅποιον ἐνέδυσαν τὸν νεοφώτιστο, ἂν δὲν τὸ ἀντιπα-
ρέρχωνται ὡς αὐτονόητο.

Ἡ ἀποκλειστικὴ ἐπιλογή καὶ τόσο ἐπίμονη προσκόλλησις στὸ
λευκὸ ἐνδυμα δὲν ἦταν τυχαία ἢ αὐθαίρετη, ἀλλὰ σύμφωνη πρὸς
τὴν θεολογικὴ ἔννοια τοῦ βαπτίσματος καὶ πρὸς τὸν συμβολισμό
τοῦ λευκοῦ. Κατὰ τὴν ἀγία Γραφή «λευκὸν ὡσεὶ χιῶν» εἶναι τὸ
ἐνδυμα τοῦ «παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν» κατὰ τίς θεοφάνειες (Δαν. ζ'
9), τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Μεταμόρφωσι (Ματθ. ιζ' 2: «τὰ δὲ ἱμά-
τια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς», Μάρκ. θ' 3, Λουκ. θ' 29),
τῶν ἀγγέλων κατὰ τὴν Ἀνάστασι καὶ τὴν Ἀνάληψι (Ματθ. κη' 3,
Μάρκ. ιστ' 5, Ἰωάν. κ' 12), τῶν νικητῶν, τῶν μαρτύρων καὶ τῶν
ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν Ἀποκάλυψι (γ' 4, γ' 5, στ' 11,
ζ' 9. 13). Ἦδη ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἰεροσολύμων
ὑπογραμμίζει τὸ πνευματικὸ νόημα τῶν λευκῶν ἱματίων καὶ τὴν
ὀποχρέωσι τοῦ νέου χριστιανοῦ νὰ λευχειμονῇ πνευματικῶς σ' ὅλη
τοῦ τὴν ζωὴ: «Νῦν δὲ ἀποδυσάμενος τὰ παλαιὰ ἱμάτια, γρηὺ λευ-
χειμονεῖν διαπαντός. Οὐ πάντως τοῦτο λέγομεν, ὅτι σε δεῖ λευκὰ
περιβεβῆσθαι ἱμάτια αἰεὶ, ἀλλὰ τὰ ὄντως λευκὰ καὶ λαμπρὰ καὶ
πνευματικά, ἵνα λέγῃς κατὰ τὸν μακάριον Ἠσαΐαν Ἀγαλλιάσθω
ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῇ Κυρίῳ· ἐνέδυσσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου καὶ
χιτῶνα εὐφροσύνης περιέθηκέ μοι» (Κατήχησις, Μυσταγωγικὴ
Δ' 8). Πολλοὶ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς προβάλλ-
ουν διαφόρους συμβολισμοὺς τοῦ λευκοῦ ἐνδύματος τῶν νεοφωτί-
στων· τὸ θεωροῦν εἰκόνα τῆς ψυχικῆς ἢ τῆς μυστικῆς καθαρότη-
τος, πού ἀπέκτησε ὁ χριστιανὸς διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος (Ἰω.
Χρυσόστομος, Κατήχησις Ζ' 24. Μιχ. Γλυκᾶς,
Εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας Γραφῆς κεφ. 18, Ἐφραϊμ ὁ

Σ υ ρ ο ς, Ὕμνοι εἰς τὰ Ἐπιφάνεια VI, 15: «Λευκά, ἐνεδύοντο μὲ λευκά ἐνδύματα ἔσω καὶ ἔξω λευκά· τὰ σώματά σας καὶ τὰ ἱμάτιά σας», τῆς ἀφθαρσίας (Β α σ ί λ ε ι ο ς Σ ε λ ε υ κ ε ί α ς, Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα 5), τῆς θείας λαμπρότητος καὶ χαρᾶς (Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Θ ε ο λ ό γ ο ς, Λόγος Μ' εἰς τὸ βάπτισμα), τοῦ λαμπροῦ καὶ ἀπαστρέπτοντος κόσμου στὸν ὅποιον εἰσῆλθε διὰ τοῦ βαπτίσματος ὁ νεοφώτιστος (Θ ε ό δ ω ρ ο ς Μ ο ψ ο υ ε σ τ ί α ς, Κατήχησις ΙΔ' 26), τῆς καθαρότητος καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἀγγέλων (Ἰ ώ θ μ ο ν α χ ό ς, Φωτίου Βιβλιοθήκη 222. Ν α ρ σ ή ς, Ὅμιλία 21), τῶν φωτεινῶν ἱματίων τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Μεταμόρφωσιν (Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Ν ύ σ σ η ς, εἰς Ἄσμα Ἀσμάτων Α). Ὁ Σ υ μ ε ώ ν Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς συνάπτει περισσοτέρους συμβολισμούς· θεωρεῖ τὸν λευκὸν χιτῶνα «τύπον τοῦ θεοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀγγελικῆς καθαρότητος, υἷος γὰρ φωτὸς ὁ βαπτισθεὶς καὶ ὅλος ἄσπιλος καὶ καθαρὸς» (Διάλογος, κεφ. 67).

(Συνεχίζεται)

Φ.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — Ἐπίκαιρα. — Εὔαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου (Γ'). — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ἡμερολόγιον Κηρύγματος (Σεπτέμβριος συνέχεια). — Μιχ. Στασινοπούλου, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὑπερηφάνεια καὶ Συγγνώμη ἢ ὁ Στρατηγὸς καὶ ὁ Στρατιώτης. — Ἰωάν. Παναγοπούλου, Ὑφηγητοῦ, Ἡ Κατήχησις στὴν Ἁγία Γραφή ὡς Λειτουργικὴ Πράξις τῆς Ἐκκλησίας. — Π. Β. Πάσχου, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἁγιος Παντελεήμων. — Δημ. Χρ. Θεοχάρη, Ἡ Πίστις τῶν Σκλαβωμένων Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἀναστάντα Κύριον ὡς παράγων ἀπελευθερώσεως τούτων ἀπὸ τὸν Τουρικὸν ζυγόν. — Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Πλατανίτη, Δ' Ἁγιος Κατάλογος τῶν ἐν ἀθλήσει καὶ πάσῃ ἀσκήσει ἐκλαψάντων φαειδῶς — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθήναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.